

ПОЛИЦИЈСКИ ГЛАСНИК

СТРУЧНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИЦИЈУ БЕЗБЕДНОСТИ И АДМИНИСТРАЦИЈУ ПОЛИЦИЈСКИХ И ОПШТИНСКИХ ВЛАСТИ

УРЕЂУЈЕ ОДБОР МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

„ПОЛИЦИЈСКИ ГЛАСНИК“ излази једанпут недељно. По потреби биће и ванредних бројева. Претплата се шаље „Уредништву Полицијског Гласника“ или дотичним окружним и среским властима, или на пошти. Цена је листу: чиновницима, званичницима, општинским писарима и осталим званичницима у опште, годишње 12, полугодишње 6 динара. Гостионичарима и механџијама годишње 16, полугодишње 8 динара. Жандармима годишње 8, полугодишње 5 динара, ну они се по овој цени могу претилати само преко својих командири полицијских односно пограничних одреда. Надлештвима у опште 20 динара на годину. За иностранство: годишње 24, полугодишње 15 динара. Поједини бројеви „Полицијског Гласника“ не продају се. Рукописи не враћају се.

СЛУЖБЕНИ ДЕО

Његово Величанство Краљ Петар I. благоволео је на предлог Министра унутрашњих дела, поставити:

за инспектора треће класе Министарства унутрашњих дела, Љубомира Романовића, начелника исте класе округа ваљевског, по потреби службе;

за начелника треће класе округа пожаревачког, Петра Благојевића, начелника исте класе округа крушевачког, по потреби службе;

за начелника четврте класе округа тимочког, Лазара Ивковића, начелника исте класе округа крајинског, по потреби службе;

за начелника четврте класе округа крајинског, Стевана Ј. Рудовића, вршиоца дужности инспектора Министарства унутрашњих дела, по потреби службе;

за начелника четврте класе округа крушевачког, Драгутина Тодорића, члана прве класе управе вароши Београда;

за вршиоца дужности начелника округа ваљевског, у рангу члана прве класе управе вароши Београда, Милорада Вујићића, начелника треће класе среза јасеничког, округа крагујевачког;

за члана прве класе управе вароши Београда, Тому Миленковића, начелника прве класе среза неготинског;

за вршиоца дужности члана управе вароши Београда, у рангу секретара треће класе Министарства унутрашњих дела, Љубомира Н. Поповића, ванредног секретара треће класе истог Министарства, по потреби службе;

за члана друге класе управе вароши Београда, Душана Алимпића, вршиоца дужности члана исте управе, у рангу секретара пете класе Министарства унутрашњих дела;

за секретара прве класе начелства округа крајинског, Симу Обреновића, комесара топчидерске полиције, у рангу среског начелника треће класе, по потреби службе;

за вршиоца дужности члана управе вароши Београда, у рангу секретара начелства друге класе, Љубомира Мајсторовића, писара прве класе исте управе;

за комесара полиције у Топчидеру, у рангу писара прве класе управе вароши

Београда, Вељка Рамадановића, писара друге класе исте управе; и

за секретара друге класе начелства округа крушевачког, Михаила Ст. Протића, писара прве класе среза жичког;

за писара друге класе управе вароши Београда, Душана Миловановића, писара прве класе начелства округа пожаревачког, по потреби службе.

Из канцеларије Министарства унутрашњих дела, 15 априла 1904 год. у Београду.

Указом Његовога Величанства Краља Петра I. на предлог Министра унутрашњих дела, а по саслушању Министарског Савета, решено је, да се:

Ђорђе Стојановић, помоћник прве класе начелства округа нишког, на расположењу; Коста Ђукић, помоћник прве класе начелства округа подринског, на расположењу;

Ђура Стевановић, помоћник прве класе начелства округа пожаревачког, на расположењу;

Урош Грабовац, помоћник прве класе начелства округа смедеревског, на расположењу;

Владимир Поповић, помоћник прве класе начелства округа тимочког, на расположењу;

Коста Павловић, помоћник прве класе начелства округа чачанског, на расположењу;

Јован Радовић, начелник прве класе среза рамског;

Филип Вујић, члан прве класе Управе вароши Београда;

Арсеније Шуменковић, секретар прве класе начелства округа крајинског;

Димитрије Протић, писар прве класе среза мачванског;

Тихомир Денић, вршилац дужности помоћника начелства округа ваљевског, у рангу секретара четврте класе Министарства унутрашњих дела, на расположењу; и Светолик Нешић, секретар прве класе начелства округа крушевачког, — на основу § 70. закона о чиновницима грађанског реда ставе у стање покоја с пензијом, која им припада по годинама службе.

Из канцеларије Министарства унутрашњих дела, 15 априла 1904 год. у Београду.

Указом Његовога Величанства Краља Петра I. на предлог Министра унутрашњих дела, а по саслушању Министарског Савета, решено је да се:

Димитрије Миливојевић, помоћник друге класе начелства округа моравског на расположењу;

Мијајло Стевановић, начелник друге класе среза бољевачког;

Светомир Радовић, секретар друге класе начелства округа моравског; и

Живко Вукојичић, писар друге класе среза драгачевског, — на основу § 76. закона о чиновницима грађанског реда отпусте из државне службе.

Из канцеларије Министарства унутрашњих дела, 15 априла 1904. год. у Београду.

ЕКОНОМСКИ УЗРОЦИ КРИМИНАЛИТЕТА

историјско-критичка студија о криминалној етијологији.

Црквени писци

Са развићем и напредовањем религије, почиње и једно ново тумачење беде за гледишта моралног. Разликују се три облика у којима се јавља сиромаштво и који се, један од другог, знатно разликују у погледу последица на моралитет радњи. Најопасније је морално сиромаштво о коме говоре: краљ Давид, пророк Јеремија и апостол Јован. Противно овом, добровољно сиромаштво, које је Христос проповедао, идеално је. Оно, пак, што нас интересује, то је невољно сиромаштво, проузроковано рођењем или догађајима у животу. Ово сиромаштво, као и велико богатство, св. писмо сматра као извор порока.

У огромној литератури верских писаца, коментатора Библије, налази се ваздан ствари, које се односе на питање о сиромаштву, посматраном са најразличитијег гледишта.

Тако, св. Јован Хризостом, третира темељно питање о сиромаштву и долази до закључка, да оно никако није узрок злочину, већ су то елементи који, на првом месту, зависе од наше воље. Сиромаштво, по њему, мора служити за извињење крађи.

Исте мисли сусрећу се и код латинских писаца, међу којима св. Амброзије

заузима оно исто место које и Сенека у философији. Ниједан од црквених писаца није тако силно подигао свој глас против богатства, тврдица и зеленаша, као што је то учинио Св. Амброзије у својим књигама о *Наботу* и *Тобију*. Али, љубав према сиромаштву, није му никако затворила очи према опасностима, којима беда излаже врлину и моралност.

Св. *Августин*, који се сматра као најважнији међу свима латинским, верским писцима, сматра сиротињу као ствар коју не треба презирати и захтева, да се пољске скитнице ни у ком случају не сматрају као крадљивци. Крађа, по њему, јесте једна економска потреба.

После опадања патристичке литературе, научна активност цркве нашла је новог полета у радовима доктора средњег века. Сколастика је била прави творац теолошког и философског систематизирања и конституисања у облику науке. Пут за философију био је нарочито утрвен радовима Св. *Августина*, чији је утицај преовлађивао у првој периоди scolaстике. То је, може се без претеривања рећи, био један период дилетантства у философији: основ сваког посматрања остајао је у области теологије. Наше питање остајало је, више но икад, у вези са питањем о сиромаштву. Радови који се на њега директно односе многобројни су. Помињемо, између њих, оне који су најважнији.

Тако, *Коасидор* у својим *Коментарима исалмова*, ослањајући се на мишљење Св. Амброзија тврди да је сиротиња у стању да победи врлину.

Бед се занима искушењима, којима су изложени сиромаси пред вратима немилосрдних богаташа.

Преношење Аристотелових дела у хришћанску Европу путем шпанских муслимана, стварање редова: Св. Франсо-е и Св. Доминика који су, са гледишта општег, имали великог социјалног и научног утицаја, оснивање универзитета у Паризу и, најзад, славни радови Св. *Томе*, *Скота* и Св. *Бонавентура*. — све то изазвало је велики полет у scolaстички XIII-ог века. Философија се у будуће обрађује само за себе, а и наше питање добило је новог полета са позитивизмом и статистиком. Неколико философа, који се с њим занимају, а нарочито Св. *Тома*, не ограничавају се више на просто и једноставно коментарисање библијских текстова. У место тога, јављају се озбиљна размисљања која се, мало по мало, одвајају од теологије. Независно од теолошког схватања, Св. *Тома* сматра беду као извор великог броја преступа.

После Св. *Томе*, међу философима настају огромне свађе и жалосне борбе, поводом којих је и морал пренебрегнут а с њим и наше питање.

Савремена мисао.

Постанак савремене историје и епоха која јој је претходила, сведок су огорчених борби између религијских и чисто философских идеја. То је у почетку епоха ренесанса која је имала задатак да рас-

прави хаос између многобројних и дрских система, пониклих на развалинама сколастике. После дугог и дугог рада у овом правцу, наступа XVII-ти век са једним, потпуно новим хоризонтом модерне философије, заснованим *Декартом* и *Баконом*. Човечанство се налажаше на прагу основних принципа истине у животу, који су могли да послуже као основ новој философској згради. Опште ослобођење философије, изазвано Декартовим покретом, створило је независност међу философима и учинило да сваки од њих ствара засебне личне системе. У таким приликама није се могло мислити на детаље и с тога је наше питање, сасвим природно, предато забору, бар за извесно време. Питање о сиромаштву и његовом утицају на радње људи, које је некада, као што смо видели, било у толикој мери предмет посматрања и третирања, ишчезава, готово сасвим, у овом времену. У великој литератури XVI-ог и XVII-ог века свега су неколико дела која додирују наше питање, па и то више узгред, без икаквог система и озбиљне намере за решење проблема. Тако се, поред осталих, и у делима *Лутеровим* налазе неколике ствари које се односе на криминалогију. По њему су рђаве економске прилике услов за крађу која се може лечити само енергичним средствима. Вредно је још поминути, да је први *Лутер* уочио разлику између градских и сеоских преступа, чију је важност довољно увидела тек данашња криминалогија.

Историји реформације припадају још имена *Липса*, *Ерасма* и *Томе Мора* од којих су, нарочито прва двојица, узимала великог учешћа у огромном покрету идеја које карактеришу ову епоху.

Липс, који је био један од најбољих тумача Сенекиних идеја, налази, као и овај, да се сиромаштво не може никако сматрати као једно зло.

Еразмо у својим *Писмима* сматра сиромаштво као веома опасно по морал.

Али, у целој литератури ове епохе, по наше питање најзнатнији су радови *Томе Мора*, који се налазе у првој свесци његове *Утопије*. Несрећни канцелар *Хенрика VIII*-ог критикује оштро разне рђаве и опасне навике племства, за које вели да живе о зноју других са својим многобројним слугама. У овој племишкој послузи, *Мор* налажаше велику опасност по морал и сигурност државе. „У тренутку када се ови људи нађу на улици, вели писац, они за кратко време падају у највећу беду, а из ње, сасвим природно, у крађу или разбојништва“.

Рђаве економске прилике и увећање цена животним намирницама, много су важнији и озбиљнији узроци криминалитета, јер се из њих рађа пролетаријат, а из овога просјаци, скитници крадљивци и т. д.

Мор је био први који је врло добро схватио потпуну некорисност оштрих казни у односу на циљ који се њима жели постићи. У место вешала и осталих претераних казни којима се прети крадљивцима, по њему би много боље и за друштво корисније било кад би се озбиљно предузеле мере за побољшање економских при-

лика друштва. Само на тај начин, и никако друкчије, може пресушити извор криминалитета.

На жалост, *Декарт* и његови следбеници нису се ни у колико занимали нашим питањем. *Бако* га у својој славној расправи о „*Достојанству и наиретку науке*“ само узгред додирује. *Лабријер* је једини међу философима овог доба који је у својим *Карактерима* назива сиромаштво „*мајком злочина*“.

Али, и ако је чиста философија остављала наше питање, оно је нашло прибежишта у једној другој науци, која је у овој епохи ревносно обрађивана од стране моралиста, а то је *политика*. *Хоб*, следбеник *Бако*нов у моралу и политици истиче још у ово доба у своју теорију о *утицају економских потреба на кретање маса*, коју је теорију доцније и *Ломброзо* унеколико усвојио.

Давид Хум тврди, да сваки злочин, изазван економском потребом, треба да буде извинљив самим тим, и узвикује: „*Је ли то злочин кад се бродоломник, у жељи да спасе живот, дочека најближе ствари без обзира на њеног господара?*“

Страховите последице сеоске депопулације у корист великих центара биле су предмет озбиљног изучавања од стране многих криминалиста. Још је *Адам Смит* обратио пажњу на опасну страну овог феномена и и у свом *Народном богатству* изразио се о њој овим речима: „*Све докле, док један човек сумњивог владања остаје у своме селу, он је приморан да води о себи рачуна, пошто су сви погледи упрти на њега. Али, чим се тај човек нађе у великом граду, где о њему нико не води рачуна, он је изложен свим могућим порцима па, најзад, и моралној пропасти*“.

У својој *расправи о грађанском и кривичном законодавству*, *Бентам* се такође занима нашим питањем и вели:

— *Човек који је лишен средстава за живот, вели он, упућен је најнеодољивијим узроцима на вршење злочина помоћу којих може доћи до средстава за егзистенцију. У свима овим случајима казне су излишне*“. Писац за овим пропорукује као превентивно средство злочина омогућавање рада и стварање економских каса за сиромаше.

Нове идеје, које су се јавиле око половине XVIII-ог века, захватиле су у велико кривично право. Оштрина казне блажи се увелико потребом (нужношћу). Позната германска максима: „*потреба нема закона*“ налази примене код великог броја црквених преступа.

У својој славној расправи о *злочинима и казнама*, говорећи о крађи *Волтер* вели ово: „*Крађа је резултат беде и очајања оних људи који од свију права сопствености притежавају једино право на егзистенцију*“.

Физиократи гледаху спасење друштва у увећавању земљорадничких производа како са гледишта материјалнога тако и са гледишта моралног. У *Пријатељу људи* од *Мирабо*-а и *Ксенеја* налазе се ови реци: „*Свака физичка и морална добит друштва оличена је у увећању економских добара, и обратно: сваком атентату против дру-*

штва треба тражити узрок у погоршању економских прилика.

У свом рапорту од 26 децембра 1790 год. *Дипорт* прокламује *нужду* као најобичнији узрок злочина.

И сам Наполеон, најзад, био је мишљења да беда потпомаже злочин.

Из свега што смо до сада казали јасно се види, да се криминолошка литература све до XIX века налазила у преисториској фази, као и да је наше питање било само предмет узгредног посматрања и студирања. При свем овом, ми се надамо, да смо овим кратким прегледом унели колико толико светлости у ембрионерно стање криминолошке науке прошлих векова.

Италијанска школа

Школа ова, која је оличена у теорији о *урођеном злочинцу*, имала је, као што је познато, *Ломброзо* за основаоца и ако је пут много раније био утрвен истраживањем француских криминалиста: *Гала*, *Пинела*, *Ескирола*, *Морела* и др.

У осталом, теорија која сматра криминалитет као ствар урођену, налазила се у доктрини о урођености добра и зла коју су заступали стари философи, о чему има ваздан трагова у историји философије.

Ну, и поред свега овога, то је *Ломброзо* коме припада заслуга за нову теорију.

Данас италијанска школа међу својим присталицама броји велики број одличних лекара и правника, који развијају и усавршавају идеје *Ломброзове*.

Поред самог *Ломброза*, који је на челу школе, нарочито су се истакли два научара *Фери* и *Гарофало* који су највише урадили на усавршењу његових идеја, и то: први са гледишта социјалног а други са гледишта правног.

И ако се они између себе, па и са *Ломброзом*, разилазе у појединостима, ипак су потпуно сложили у мишљењу: *да су органске аномалије први и најглавнији узрок злочина*.

Човек, који се налази у приликама потпуно нормалним, није никако способан да упадне у злочин. Аномалије органске услов су без кога нема криминалитета. Сви остали фактори, па ма какве природе били, остају без последица.

Ломброзо је групирао око себе читаву плејаду научара који, упоредо с њим, раде на пропагирању идеја нове школе.

Циљ је наше расправе да проучи оне од њих, који су се занимали економским утицајима на криминалитет. И у овом погледу међу њима најглавнији је оснивалац школе.

Цезар Ломброзо

У предговору треће свеске свога урођеног злочинца, који носи наслов: *„Злочин, узроци и лекови“*, сам *Ломброзо* изјављује да ово дело пише као одговор на учињена пребацивања њему и његовој школи што су, у своме учењу, изгубили из вида економске и социјалне узроке злочина.

Ово пребацивање, у осталом, било је потпуно основано.

Увиђајући и сам његову умесност, нарочито после конгреса у Паризу на коме је његов *урођени злочинац* претрпео *фијаско од француске школе*, писац почиње ово своје дело са изјавом: да сваки злочин има за повод многобројне узроке, у толикој мери измешане међу собом, да их је немогуће посматрати понаособ као што се то у пракси чини са осталим појавама човечије природе.

Ну, и поред овог признања, писац ипак упорно остаје при мишљењу: да ови многобројни узроци злочина могу имати последица само у присуству бијолошких фактора, који јесу и остају први и најважнији узрок злочина.

Одмах за овим писац испитује остале факторе који на злочин утичу тек у другом реду, а то су утицаји: метеоролошки, климатски, орографски, геолошки, расе, цивилизације дивљаштва, штампе, популације, морталитета, промене цене, алкохолизма, васпитања, богатства и сиромаштва, религије, наследства, доба старости, професије, лености, затвора, моћи подражавања и други.

Ово ново *Ломброзово* дело, као и сва претходна, садржи једну гомилу врло хетерогеног материјала, у коме *Ломброзо* пада у своју фамилијарну погрешку: *да у исти мах све обухвати, и да у сваком анатомском и физиолошком покрету гледа и види урођеног злочинца*.

Ово дело, уосталом, најбоље доказује умесност *Феријевог* тврђења: *да је Ломброзо беније без талента*.

Пређимо укратко важније главе овог дела у којима *Ломброзо* изузучава утицај економских фактора на криминалитет, а то су:

Цивилизација и дивљаштво

У свима земљама Европе, изузев *Енглеске*, постоји знатан број злочина и случајева душевног обољења, који из године у годину расте у много већој мери но што се множи становништво.

На основу овог неоспорног факта писац је дошао до закључка, да се и цивилизација, као и дивљаштво, одликује својим специјалним криминалитетом. Сматрајући освету, као дужност, а силу као право, дивљаштво се одликује великим бројем убиства. Али, с друге стране, услед још фамилијарних веза, ређих случајева душевног обољења и примитивнијих полних односа, и злочини оцеубиства, детоубиства и крађе у овом добу много су ређи.

Увећавајући потребе, жеље, богатство, уживање и т. д. цивилизација је у исто доба увећавала, с једне стране број душевно оболелих, а с друге, опет, број злочинаца против својине и морала. Према овоме, цивилизација по мишљењу *Пишчевом* има за посредницу промену облика злочина, а у неколико и увећање њиховог броја.

Сва усињавања, која су ишла на то да побију овај истинит и жалосан факт, била су узалудна. Он постоји, и постојаће све дотле, док огромни напретци градова буду нудили злочинцима изврсно поље операција и сигурно склониште.

Да би што боље истакао овај однос између криминалитета и цивилизације, *Ломброзо* испитује последице ове последње у

разним правцима, од којих, на првоме месту, долази:

а. *Насељеност*. У првобитном друштву злочини су били много ређи али у исто доба и много свирепији. Са умножавањем становништва број злочина увећава се, али се и свирепост, која их прати, смањује. На овај начин број крађа у данашње доба умножио се, али се у исто доба број убиства смањио. Изузетак од овога може бити само у великим индустријским центрима, где су прилике за убиства врло повољне.

Да би поткрепио ово своје тврђење, писац пореди криминалитет и насељеност појединих европских држава, али без стварнијег успеха. Готово сви закључци, до којих је овим поређењем дошао, непотпуни су и једностранни. Писац са свим губи из вида остале утицаје, а нарочито месне прилике, већ се задржава на простом поређењу бројева и из истог изводи потребне му закључке. Зна се, међутим, да оваква поређења, бар у интернационалној статистици, немају никакве научне вредности.

б. *Досељавање и исељавање* по *Ломброзу*, има такође великог утицаја на увећање и опадање криминалитета. Сједињене Америчке државе најбољи су доказ о овоме.

в. *Упоредно између сеоског и градског криминалитета*, показује још боље утицај насељености. Писац долази до закључка, да су злочини против својине и морала много већи у градовима но у селима, док на против, број убиства у овим последњим преовлађује. У овоме се најбоље огледа утицај цивилизације. Злочини у селима свирепи су и имају за мотив освету, лакомост и бруталну сатисфакцију страсти, док злочини по градовима имају за мотив леност, превару и рафиниране страсти.

У VI-ој и VII-ој глави свога дела *Ломброзо* продира у срце економског живота и занима се правим економским утицајима на криминалитет.

Глава VIII-ма третира питање о *храни, оскудици и цени*.

Дужни смо одмах поменути, да резултати до којих је писац дошао третирајући ово питање, нису никако резултат личних истраживања већ закључци осталих писаца.

Једна статистика од *Етингена* о криминалитету у Пруској од 1854—1859 год. доказује, да злочин против својине опада са падањем цене хлеба, док се, напротив, злочини против личности, специјално против морала, увећавају.

Статистички подаци од *Старка* за Пруску у времену од 1854—1878 год. такође доказују да: цена жита утиче знатно на кретање злочина, а нарочито крађе. Овај исти појав утврђује се и статистиком *Коровом* за француску у времену од 1843—1883 год. Број злочина против сопствености готово је паралелан ценом хлеба све до 1865 год. од ког доба преовлађују очигледно сасвим други фактори.

И у самој Италији *Роси* је дошао до ових истих закључака.

Као најбољу студију о овом предмету, *Ломброзо* означаје радове *Форнасарија* који

је истраживао однос између утрошених часова рада и зарађеног хлеба, и по коме се злочини против својине увећавају са ценом животних намирница, док са злочинима против морала бива сасвим обротно. У оваквим истим односима са криминалитетом стоји оскудица рада и смањење наднице.

Али, и поред свега овога, продужује Ломброзо, утицај животних намирница на криминалитет врло је мали, јер док се једна врста злочина увећава друга се смањује, и обротно.

Већ и сам факт, на основу кога је Ломброзо извео овај закључак: увећавање злочина против имовине и умањене злочине против обичаја са скакањем цене животних намирница, најбоље доказује колико је погрешно одрицати утицај економских прилика на криминалитет, као што овим својим закључком чини Ломброзо.

Опширније о утицајима економским, а нарочито о богатству, писац се занимао у IX-ој глави свога дела коју почиње овим речима:

„Третирање овог питања веома је тешко пошто још нико није тачно одговорио на питање: *у чему се састоји право богатство?*“

Избегавајући и сам одговор на ово питање, и посматрајући криминалитет у односу са неким појавима који могу бити узети као представници богатства, Ломброзо је дошао до закључка: *да сиромашније провинције дају највећи број злочина, и обротно.*

— И ако је истина, вели писац да извесне, неодложне потребе гурају сиромаше у злочин, неоспорна је ствар да су ови злочини веома ограничени, док су злочини који потичу услед богатства, куд и камо разноврснији и многобројнији.

Али, и поред свега изложеног, Ломброзо не допушта ни у ком случају да може бити каквих претежнијих узрока злочина од *органичких аномалија*, којима се на супрот могу ставити само ова три фактора: *топлота, алкохол и раса.*

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ПРИРАШТАЈ ЗЛОЧИНСТАВА

од Д-р Хајриха Ветцера.

Немачка криминална статистика од 1882., дакле, од увођења њеног, показује стални прираштај кривичног кажњавања због злочина и преступа, управљених противу царских закона¹⁾. У години 1882, бејаше 329.968 лица због 389.658 кр. дела осуђено, а у години 1899 због 574.339 кр. дела 478.139 лица. На 100.000 малолетних долази број осуђених у 1882. год. 1040 а у год. 1899. свега 1899.

Но да би се ови бројеви могли потпуно разумети, мора се свакојак још много што шта друго имати у виду. Од 1882 год. створена су многобројна нова кривична наређења; и распростра су на

један шири круг лица, нпр. на поље заштите радника. Овоме се мора додати, да преступи против прописа односно заштите радника, не могу да буду учињени од стране свега, већ само једнога дела људства. По развитком од 1882 год. овај је број толико увећан, да се може сматрати, да преставља целокупност народну. Отуда се и добија лажна слика, упоређењем овога броја преступа на спрам целокупности народне.

Такође и промене у пракси судској играју у овоме важну улогу. Моментано постоји наклоност, да се појму „кривично дело“ да много шире значење, нпр. код увреда. Такве околности могу бити од важног утицаја на број кажњавања, ма да ни речи не може бити односно прираштаја наклоности појединаца у погледу све већих и већих повреда закона. Према овоме види се, како је тешко, а често и немогуће, пронаћи прави узрок овоме наглом прираштају броја злочинастава.

Факта, да се број кажњавања сваким даном у много већој размери повећава, него што је то случај са повећањем броја самога становништва, да, дакле, сваким даном све већи и већи број становништва долази у сукоб са кр. законом, не могу се порећи. Иста су одавно већ позната, а то је дало повода за различита коментаришања. Поводом овога, многе се тужбе због опадања у моралу, ненаравствености и покварености масе народа, а разуме се, да су многи овоме злу налазили корена у партиско-политичком животу појединих класа; разуме се, да су неки за ово зло односно престаном прираштаја броја осуђених, кривили организовану масу радника. Тема је веома проста: злочинства се сваким даном у све већем броју појављују а и организовани пролетаријат је сваким даном све већи, према томе, организовани пролетеријат је узрок прираштају злочинастава. Испита ли се криминалитет према месту, где је извршен, то се онда може веома лако констатовати апсурд овога детињастог тврђења а што је до сада од више њих и учињено. Доказано је нпр. да се грубијанска кривична дела, извршена на најбруталнији начин, дешавају најређе тамо, где је организована маса радничког света најјаче заступљена, а да у опште најнеповољнији одношај у погледу самога криминалитета влада у најсиромашнијем пределу Остена са индустријом, у Баварској. Према овоме, овде не требамо даље ићи. Сви бројеви криминалистике не дају могућности, да се дође до правилног закључка односно узрока, одкуда и зашто је овај број криминалитета сваким даном све већи; исти се бројеви морају у вези једно с другим испитати.

Званична статистика разликује четири главне групе деликата: I. злочинства и преступе противу државе, јавног реда и религије; II. злочинства и преступе противу лица; III. злочинства и преступе противу имања и IV. злочинства и преступе учињени у званичној дужности. Четврта сразмерно незнатна група може се довести у везу с првом, а ово ће се при следећем разликовању на главне групе готово увек догодити, тако, да ће у будуће

бити једино говора о трима групама. Посматрајући ову деобу, видеће се, да I. група (кривична дела противу државе и т. д.) показују умерени прираштај, да II. група (кр. дела противу лица) показује један веома јак прираштај и III. група (кр. дела противу имања) показује извесно опадање. На 100.000 житеља целокупне народности немачке, било је осуђено по групама у години:

	I	II	III
1882:	129	237	490
1899:	169	420	462

Мора се претходно на то указати, да су деликти, управљени противу имања, а који у тесној вези стоје са привредним одношајима народним, били у највећем броју у години 1892. На сваких 100.000 житеља целокупне насељености немачке у Немачкој, долажаше 577 оваких деликата, и од тада, број је истих сваке године све мањи и мањи. Да би ову промену одношаја што сигурније ценити могли, морамо се с једне стране упустили још тачније у испитивање појединих дела, но с друге стране, да би ову случајну несталност изравнали, морамо поједине године према групама да доведемо у везу. Према званичној изради криминалне статистике за 1899 годину, разликујемо три годишње петине 1884—88, 1889—93 и 1894—98. Разунајући на сваких 100.000 житеља, износи број кривичних дела, поводом којих следоваше осуда, према трима горе означеним групама 950, 1029, 1063, прираштај дакле 113 или 11-9%. Кривична дела пак, управљена противу имања, показују извесно опадање, као што се из следећих бројева види: 502 на 486, кривичних дела противу државе и т. д. показују умерени прираштај од 147 на 174 а кривична дела противу лица, показују знатан прираштај од 301 на 403.

Пође ли се даље до у појединости, то се онда показују суштаствене разлике код појединих група. У главноме прираштај се опажа код ових дела: противстајања власти, нарушавања кућивног мира, увреда, фалсификовања, повреда тела, принуда и претња, превара и проневера и оштета туђих ствари. Даље се мора са свим незнатни прираштај констатовати код деликата противу наравствености. Њихов се број пење од 24 на 26; још је карактеристичније код ових деликата, што је овај прираштај код најтежих кривичних дела ове врсте још незнатнији, као нпр. код силовања у несвесном стању, над децом, путем принуде итд. Број кривичних дела, учињених путем кривоклетства, а у првим двома периодама остао је исти а у трећој опажа се опадање. Злочинства и преступи противу живота, показују тако мали прираштај, да није вредно о томе ни говорити. Опадање код деликата, управљених противу имања, опажа се код крађе и утаје, а тако исто код помагања и јатаковања. Злочинства и преступи од стране чиновника у званичној дужности, показују нагло опадање, а нарочито се у овоме одликује утаја учињена од стране једнога чиновника.

Најтежа злочинства, као противу живота, противу наравствености, противу

¹⁾ Овде се не узимају у обзир иступи, повреде закона појединих немачких земаља и повреде војнога закона.

истине пред судом итд. нису готово никакву промену, што се броја њиховог у овим трима периодима тиче, претрпела. Јак прираштај опазио се је код деликата, извршених на грубијански начин, као нпр. код опасних повреда тела од 89 у периоду од 1884—88 на 131 у периоду од 1894—98. (рачунајући на сваки 100.000 становника), код противустајања од 31 на 36, код принуда и претња од 22 на 37. Опадање код деликата, управљених противу имаовине, опажа се код оних најпростије природе, као нпр. крађе и утаје, иначе што се тиче препремених и комплицираних деликата ове врсте, као нпр. извршених путем преваре, провереверства и фалсификовања, код њих се примећува стално прираштавање. Из истог разлога је крађа јаче заступљена у културно-сиромашнијим пределима Остена, док међу тим превара у пределима са јачим привредним животом и јачим саобраћајем. Ако се, према овоме, може исто тако мало оспорити овај прираштај деликта, извршених на грубијански начин, као што је то случај са прираштајем злочинстава и престапа у опште, то је ипак неправилно изводити закључак, да што је маса већа, да је и суровија и да се у толико више врше повреде од стране појединаца противу закона, нарочито деликата, извршених на грубијански, однос. сурови начин. Криминалитет не постаје интензивнији и екстензивнији (растежнији). Не постаје све већи и већи круг криминалних личности, већ се повећава број поврата и злочинстава. У поврату је главни узрок што се криминални број сваком даном све већа повећава. Статистика о повратима и ако није потпуна, ипак даје о овоме несумњиве потврде.

Број лица која први пут бејаху кажњена, износаше на сваких 100.000 пунолетних лица:

1882	781	1891	741
1883	766	1892	785
1884	795	1893	785
1885	771	1894	776
1886	777	1895	761
1887	769	1896	748
1888	741	1897	752
1889	747	1898	731
1890	743	1899	731

Премда се овим бројевима показују извесне промене, то се ипак може казати, да о тенденци (тежњи) у погледу пењања може бити говора; вредно је, да се сомене, како од 1894 год. у времену, дакле, привреднога полета, иде паралелно и случај првога кажњавања. Цела последњи период је знатно повољнија од прве. Прираштај случајева казних кр. дела је скључиво у зависности од умножавања поврата. На сваких 100.000 душа бејаше број кривичних дела у поврату у 1884 258, а у години 1899 међу тим 504, скор дакле дупло више. Мора се констатирати, да се број њихов сваке године све ште и више повећава. Исто тако, као што расте број кривичних дела у поврату однос. оних који су та дела извршили, тако исто расте и број њихових

предказна. Од 100 у опште кажњених бејаху кажњени у:

години	један пут	два пута
1882 :	44	22
1899 :	37	20

години	три—пет пута	шест и више пута
1882 :	25	9
1899 :	26	17

Испита ли се учешће оних у поврату што се тиче њихових појединих дела и промена, које су се у овоме смислу од 1882 год. извршиле, то ће се мало боље ствар расветлити односно жалосног прираштаја деликата, учињених путем суровости. Између 100 осуђених, налазаше се код следећих дела већ једном кажњаваних у години:

години	због употребе силе и претње противу чиновника у званичној дужности:	
	због принуде и претње	због опасне повреде тела
1882 :	34.0	19.2
1899 :	62.2	43.9

години	због нарушавања кувевнога мира:	
	због принуде и претње	због опасне повреде тела
1882 :	29.5	20.8
1899 :	52.1	39.6

Они, који су већ једном кажњавани, на првом месту јесу узрок умножавању ових кривичних дела. Мора се констатовати, да код оних, који су више пута кажњавани, прираштај телесне повреде је много јачи него што је случај код оних, који су само једном кажњени.

Већ из овога даје се видети, да садашња криминална политика није у стању, да предупреди злочинства; баш у времену, када су се привредни одношаји у неколико побољшали, када се појавила тежња у опште, да се умањи број свих деликата, управљених противу имаовине а нарочито крађе, примећува се вазда стално растење тога броја а које се понављају однос. на таква лица, противу којих је већ једном казна примењивана; и у сталноме напретку овога прираштаја, увиђа се, да што је извесно лице више пута осуђивано, у толико је оно наклоњеније, да опет изврши какво кривично дело — (слично ранијим или различито). Но досадашња дата у погледу овога нису ни из далека довољна, да би се поврат у целини својој могао распознавати према томе ценила и криминална политика данашња. Томе се мора додати у неколико и индивидуална криминална статистика, која у неку руку прати цео ток живота извесних казних лица и која допушта, да се поврат доведе у одношај са способношћу односно поврата онога, који једном већ бејаше осуђиван. Следећући победама из кругова заступника криминалне науке, код нас су таква испитивања учињена да иста на првом месту служе једној таквој статистици. Печатања на основу ових испитивања нису тако јак до сада следовала, а проћиће можда још подоста година, док се дела оваке врсте појаве. Па ипак, извесна дата су у овоме смислу од стране оних, који на статистици раде, учињена и иста (дата) показују, колико обећавају, да ће овака дата у криминално политичком смислу да буду од важности. Из досадашњих дата

ове врсте доказују се, да је број оних који су у поврату, наспрам оних који су за поврат способни, веома велики. Прорачунато је, да је од 1894—1899 год. већ једном осуђених, број оних, који су у поврату, достигао цифру од 30%. При овоме не сме се заборавити, да је статистика у толико непотпуна, у колико није узимат у исту број оних, који су умрли или се иселили из земље у години 1894. На основу тога изгледа круг оних, који су у поврату још већи него што је у самој ствари и да је према томе проценат оних који су у поврату, наспрам оних, који су за поврат способни, веома мали. Овај недостатак статистике као и други, о којима овде не може да буде говора, допушта, да се још повољнији закључци односно поврата изводе, него што је случај са самим стањем ствари.

Даље се мора констатовати, да је број поврата у првој половини године по издржању казне за прво дело, дакле у времену првих шест месеци за 1899 годину сразмерно много већи, него што је то случај за год. 1894. Он износише прво 2,70% а сада међу тим 3,02% свих осуђених.

Поврат је, даље, код оних, који су већ више пута једно за другим осуђивани чешћи, него што је то случај код оних, који само једном бејаху већ издржали казну по осуди. Од 100.000 свих осуђених, који у години 1899 бејаху први пут кажњени, бејаше од истих у истој години у поврату свега 1666 а од оних, међу тим, који већ једном бејаху у поврату 4888.

У колико је извесно лице више пута раније осуђивано, у толико ће исто сразмерно долазити више у поврат. Од 100.000 већ једном кажњених у години 1899, бејаше у истој години од истих у поврату свега 3932, од 100.000 пак оних, који бејаху два—четири пута већ кажњавани 4996 а од 100.000 оних који бејаху више од четири пута кажњавани 6259.

Од свих оних, који од године 1894 бејаху осуђени па закључно до 1899 год. бејаху у поврату: од оних који још не бејаху кажњавани 15,4%, а од оних који једном већ бејаху кажњени 39,5%, од четири пута кажњаваних 55,2%, а од оних који бејаху више од четири пута кажњавани 71,7%. С обзиром на горе поменуто недостатке данашње наше статистике, може се са сигурношћу узети, да од оних способних за поврат у години 1894 а који су до тада више од четири пута кажњавани били, не остаје готово ни један, који до краја 1899 године није бар ма и једно само кривично дело учинио.

Даље је вредно да се спомене једна појава, доказана очигледним фактима а то је да: у колико је једно лице удаљеније по времену од момента издржане прве, друге и т. д. казне, у толико се поврат ређе појављује. Од свих осуђених из године 1894. већи је број у поврату био у год. 1895 него у год. 1896, више у год. 1896 него у години 1897 и т. д. Осуђени одмах по издржању казне много лакше и чешће ступају у коло опасних зликоваца него што је то случај, ако их од тога издржања раздваја дуже време. Према овоме излази, да скорашње сећање на већ издр-

жату казну ни у колико не утиче, да се већ једном или више пута осуђивана лица уздрже, те да бар у будуће не чине кр. дела, — шта више, може се казати, да је овоме са свим контра.

Примећено је, да у колико је извесно лице брже, по издржању казне, учинило какво дело у поврату, да је у толико исто сличније првоне, и обрнуто, да је у толико различитије, у колико је то време дуже. Код осуђених из године 1894 садржавају се поврати несродне врсте насрам оних сродних као 10 насрам 16. у колико су се исти догодили у години 1895, а као 10 насрам 12, у колико исти долазе у години 1899. Најсличнији случајеви кривичних дела у поврату дешавају се код деликата управљених противу имаовине. Ко једном, због немања, однос. оскудице у имовном погледу, некоме нешто здипи, али само једном, покушаће то исто и други пут, па ма се каква последица отуда појавила. На против онај, који је више пута раније осуђиван, покушаће доцније много више различнија кр. дела да изврши него онај који је мање пута раније осуђиван. Кривичних дела у поврату, несродне врсте, биће у толико више, у колико је већи број ранијег кажњавања. У колико је више пута извесно лице кажњавано, у толико ће исто за извршење свих кривичних дела бити способније.

На основу свега овога сме се тврдити, да је данашња криминална политика, више него сигурно, претрпела потпуни фиаско. Када Лист каже: *предупредити извршење злочинстава је много важније и вредније, како за појединца а тако исто и за нашу друштвену целину, него казнити некога због истих*, то се је он онда у толико сагласно свесном и организованоме пролетаријату. Но тада се мора такође казати, да владајућа класа није до сада ни у ком случају овај "циљ кривичнога права" постигла. Њихова социјална политика није могла да утиче, те да скоро сваке године један готово увек исти повећи део житеља не вређа позитивне законе земаљске; шта више, њихова криминална политика у не-колико припомаже, да се кривична дела стално, особито извесних врста, у све већем броју појављују.

Тесна веза између социјалних одношаја и злочинстава нигде боље није расветљена него што је то путем појединачног посматрања, које је од 1894 год. у Прајској установљено, и које се односи на оне, који су на робији. Прво и једино потпуно објављење резултата овога посматрања налази се у месечном часопису прајског статистичког бироа за 1899 год. III. Исто се односи на 18,049 оних који бејаху у поврату, а који се налажаху од 1. октомбра 1894 год. до 31 марта 1897. год. у прајским казним заводима за робијаше.

превео Д-р А. Гв. Живковић

(СВРШИТЕ СЕ)

ИЗ СТАРЕ ПОЛИЦИЈСКЕ АРХИВЕ

Од г. Николе Ванића, начелника среза хомољског, добили смо овај стари доку-

мент, и ми га као занимљивог дајемо јавности, тим пре, што је он из доба кад код нас није постојао кривични поступак, и кад је реч старешине среског служила као потпун доказ против кривца, пошто је он у исто време био и иследник, и вештак и сведок.

Славноме начелнику окружја Пожаревачког

Представши ми под прош. 28-им месецом фебруарием тек. год. кметови села Лазнице доставили су ми до знања да је Траило Радулов из Лазнице неког Јанка Траиловог из истог села сикиром до смрти избио, да су Траила под абс ставили, а Јанко да смрт очекуе. Изисавши у исту Инквизицију и услед ислеђења дознао да је то преступење овако текло кое овде ради бољег појатија по реду стављам.

Избијени Јанко Траилов имајући љубав са Миљом женом Траила Радуловог, којој је из милости, као својој милосници, 5 цванцига да као накит на глави носи, дао, подозре да она није њему савршено у повјереној љубави вјерна, но да и с другим меша се, и поводом тог скине јој с главе 5 цванцига и с њом рачун раскрпи. Муж Миљ Траило Радулов видећи да му жена нема они новаца на глави, а мало и тој ствари у траг ушавши, навали с боем да му она каже куда су јој новци. Жена искаже а он је избијену затвори и Јанковој кући отиде не говорећи му ништа о догодившем се по позове га својој кући. Јанко одма с њим његовој кући дође а овај отворивши врата види да му је жена кроз таван утекла, понуди Јанка сести код ватре док он себи с поља столицу донесе. Овај то учини, а он изисавши напоље счепи сикиру и утрчи унутра врата затворивши те одма Јанка наипре по ребри а после по левом оку, по ногама и рамени ударајући сикиром доле обали и дотле га је био док овај глас и сву моћ изгубио није. И будући да сам учињеним иследованијем ово дознао и очевитац избијеног тјела Јанка Траиловог о којем је сумња дал ће и жив остати, био, то истога Траила Радуловог као, сам себи уделотворение узевшег, с овим покорним извјестијем Славном Началничеству под стражом спровести непроушћам.

№ 81.

7 марта 1845 г.
Жагубица

Началник среза омољ.
Подпоруч.
М. Раичевић

САХАЛИН

од В. М. Дорошевича
Преводи Љ. В. свршени правник

(НАСТАВАК)

11

Телесне казне.

Кривични одељак суда. Два три лица од публике. Претресају се дела за која није потребно учешће поротника: уредницима оптуженим за клевету, кафеџијама за гажење акцисних уредаба, скитницама које незнају свог порекла, бегунцима робијашима и т. д.

— Оптужени Иван Груздев, признајете ли ви, да сте криви за то, што осуђени на 10 година робије, побегли сте ипак, и крили сте се под лажним именима?

— Шта имам да признајем, ваше превасходитељство, кад сам ухваћен....

— Признајете ли или не?

— Да боме, да признајем.

— Г. прокурор!

— Пошто оптужени признаје, отказујем се од испитивања сведока.

— Г. Браниоче!

— Слажем се.

Два минута траје говор прокурора. О чему има ту много да се говори?

— На основу параграфа тога, тога и тога....

Два минута траје и говор браниоца „по наређењу.“ Шта се има ту да каже?

Суд чита осуду:

— .... На казну 80 удараца камцијом...

И ето тај Иван Груздев у канцеларији сахалинског казамата прилази доктору на преглед.

— Како ти је име?

— Иван Груздев.

Доктор отвара списак, гледа и тек мрмља:

— Боже Господе, на шта они тамо осуђују!

— Колико? — загледа у списак и управник казамата.

— Осамдесет.

— Охо!

— Осамдесет! — као ехо чује се глас помоћника управниковог. — Охо!

— Осамдесет! — сашаптавају се писари.

И сви гледају човека, који има да добије осамдесет камција. Неко са запрешањем, неко са страхом.

Доктор прилази, куца, ослушкује.

Дуги, и мучни за све минути.

— Но? — пита управник.

— Доктор само слеже раменима.

— Јеси здрав?

— Јесам, здрав сам, ваше високоблагородије.

— Хм... Можда те срце боли?

— Не никако, ваше високоблагородије ни мало не боли.

— Знаш ти, где ти је срце! Та боли те кад год ова страна? Но деси се ваљда по неки пут. — разумеш по неки пут жига?"

— Не никад, ваше високоблагородије, ни мало не жига.

Доктор само што не шкргуће зуба, чисто бесан. Гледа на осуђеника пакосим погледом. Очима чисто говори:

„Ама слажи што, слажи рђо једна“

Но осуђеник ништа то не разуме

— Глава те, ваљда, понеки пут ли?

— Никако не, ваше високоблагородије.

— Доктор седа и пише:

— Мана срца.

Перо пршти од зла.

Управник загледа у акт прегледа.

— Од телесне казне ослобођен. Иди!
— Ознојо ме анатема! — говори мени доктор, доцније. Такав лубодер, ђаво га однео! „Здрав!“ Бавола! А шта човек да ради! Осамдесет камџија! Па то је смртна казна! А зар је то могуће? Када би они знали на шта осуђују.

* * *

Целат Риковског казамата Хрусељ — омален, лепог стаса, необично хитар и снажан човек. Сав као да је саливен од туча. Сиве, хладне, спокојне очи, у којима се светли страдање, када он прича превивеле патње. Загледавши се боље ви ће те приметити несиметричност лица, — један од знакова дегенерације.

На робију је дошао за пљачку са оружаном четом, која је оперисала негде тамо око Лодза.

— Зашто си се одао пљачки?

— Хтео сам да се окућим. Надао сам се да до новца дођем, ваше високоблагородије. Земље ни мало нисам имао. Липсавао сам од глади. Доћи до чега, није се имало друге могућности.

На Сахалину он је мислио да се мало огазди макар и у „новом животу.“

Собом је донео неку малу суму новаца, десет до двадесет рубаља, и отвори у одељењу окованих у Риковском казамату „мајдан.“

Плаћао је по 15 копјејака месечно сваком осуђенику тога одељења, плаћао је по рубљу и по двојници собара, који су прали подове и износили чабар. За време ручка и вечере је отварао свој „мајдан“. Млеко је продавао по 5 копјејака боцу, јаја по 3 копјејке комад, шећер по 1 копјејку бео хлеб по 6 копјејки фунту, цигарете по копјејку комад, и т. д.

Помало заштеђивао, купио и сањао о томе, како ће кад изађе на насеље, да се окући.

Сам је гладовао, живећи једино од осуђеничке порције, коју је добијао.

— Понеки пут, лежиш ноћу гладан. Не спаваш. Од глади црева крче. А вод узглавља сандук стоји. Тамо — млеко, хлеб, свињетина. Хтело би се. „Не — мислим се не ћу дирнути.“

У том сандучету, које је стајало на ногарима, крај узглавља Хрусељевог, било је све што је он имао: новац и еспап.

По обичају цело одељење дужно је да пази, да имаовина сопственика мајдана не буде похарана. Зато и добијају по 15 копјејака месечно сваки од мајдана.

Но Риковски казамат, то је најгладнији од свију казамата.

— А зар код нас, ваше високоблагородије, даду човеку да се подигне? — с једом говори Хрусељ. Завист све обузме, ним ко што стече. Злоба... Ми ништа не знамо, што други да има! Из пуге злобе, а све су готови:

Једном вративши се у одељење, Хрусељ нађе свој сандук разломљен. Ни новца, ствари није више било.

Робијашница се смејала.

— Машине палили, цигаре пушили.

А најгладнији „жигани“ ваљали су се на ногарима.

— Преждрли!

А три осуђеника, најопаснија, „Ивани“ по крви, прокоцкавши пред тим све до голе душе, сада су седели и у готове новце играли карата.

А сандук не само да су изломиле, него још нагадили.

— Приђох, кикоћу се.

— Све ми се окренуло, свест ми помрчала, — прича Хрусељ.

— Љуто је тада Хрусељ цвилео, и био главом о зид, — причају осуђеници.

Пошто се наплакао, Хрусељ оде код управника, и понуди се за целата. Тада је то место у Риковском казамату било упражњено.

Управник је био човек суров, и Хрусељ је одмах постао његов љубимац. Био је Хрусељ немилосрдно.

— Кожу љуштио, — то је тачно. Ни сам био, већ секао пружењем. Љуто сам ја тада све мрзео.

Но за тим Хрусељу је „стало срце на меру:“ три осуђеника који су разбили сандук, били су осуђени због нечега на камџије, и Хрусељ је имао да изврши казну.

— Има Бога на свету! — говори Хрусељ, и ликује, када прича о тој казни.

Радошћу плашти сво лице његово, када се сети тих момената.

— Преко плећа сам их шибао.

Удар „преко плећа“ — ужасан је.

— Једнога сам се бојао, да не изгубе свест, — лекари би их узели. Но издржаше. Сви добише потпун број.

Душмане Хрусељевог испребијане измучене, једва живе, однели су у болницу.

— Од тог часа настала је промена. Бијем — како нареде. А оне жетине нема. Мени је све једно. Једино ми је стало да испуним вољу старешина.

Хрусељ живи у маленој кућици. Дали су му за сажитељку младу татарку. Имају већ и двоје деце.

Приходи од казамата, дали су му могућност да се снабде, са најпотребнијим.

— Ја имам и краву. Две овце! Свиње гајим за продају — ужива у свом газдинству Хрусељ, и показује странцу.

Он се занима и земљоралњом. Има — врт.

— Сам сам све садио.

И татарка и он воле веома чистоћу. У њиховој кући све се блиста као стакло. А напред у углу, на чистој полици леже заводске ствари: бич, дрвени суд за сапун, бријач, — јер главе осуђеницима брије целат.

— Децо, децо, не растурајте пруже! Тата ће се љутити! — виче татарка на два мала прекрасна детета, која се играју пружењем што га је насекао Хрусељ за казну која има сутра да се изврши.

— Несташни, несташни, — ужасно! — обраћа се она к мени, смејући се, и у њеном смеху и у томе како је она изго-

варала речи, било је нешто детињско и веома мило.

Тако је чудновато изгледало то сјајно и чисто легало целатово, препуно дечијег тепања.

— Но, ето, и ја сам се окућило! — говорио је мени Хрусељ показујући ми своје „газдинство“.

— А осуђеници ти не дирају ништа твоје? Не арају?

— Не смеју. Знају — да ћу да убијем. Лист да дирну — убићу.

И на лицу Хрусељевог, кад је то говорио видело се јасно, да би убио.

А те, за кога су потпуно уверени у казамату, да ће да убије, осуђеници не дирају.

Такав је Хрусељ, кога ми је било суђено видети и на његовом послу.

— Ваше високоблагородије, да ли је могуће побрже! — моле помоћника управника два одрпана насељеника, један — дугачак као мотка, а други — покраћи, када смо ја и помоћник ушли у канцеларију.

— Полако, брате, полако. Добићеш!

— Смилуј те се ваше благородије. Мени мал пропада. Зар је могуће човека толико држати? Губим време. Ваше високоблагородије, будите тако добри!

То је наваљивао онај дужи.

А онај мањи чак тресну капу о земљу:

— Живи! Волови остају ненарањени, а овде те не отпуштају!

— Но па за што сте дошли, ви? — питам их ја.

— Дошли смо на шибу, ваше високоблагородије! — одговара дугачки.

— Хоће да нас батинају, шта ли — објашњава онај мањи.

— А за шта?

— То ми незнамо!

— Власт зна!

— За вотку! — објашњава мени помоћник управников, — пекли домаћу вотку.

— Никакву вотку нисмо ми пекли!

— Немамо шта да једемо, а они још — вотку!

— С полицајцем смо их ухватили. Ја сам их и пронашао. Ето тај већи, полетео је са секиром на мене!

Лаке он, ваше високоблагородије, неверујте му. Нисам ја полетео на њега са секиром, а да сам развалио бачвицу сикиром, то је истина. То је њему и криво. Зато што сам разлукао бачвицу, — њему није запало!

Помоћник управников прогунђа нешто и изађе на врата сав бесан. Сви се наоколо смеју.

— Зашто га ти луда главо, једиш? Ето горе ће бити.

— Га бес човека обузме, ваше високоблагородије. Губим време. Волови су ми остали ненахрањени.

— Зар ми што кажемо против шибе? Батине, закон наређује. Али да човека задржавају од посла, за то нема закона.

Срео сам се с помоћником управника на дворишту:

— Данас ће шибати петорицу по осуди, и ту двојицу! — објашњава ми он.

По осуди, какве су то батине! Само мажу! Осуда, то није наша ствар. То је тамо у Русији наређено. А нама људи нису ништа учинили. Али овој двојици гадова треба показати.

Шибана је имала да буде око пет часова.

Ја сам с доктором дошао у канцеларију.

У предсобљу, на ком беху разкријена широка врата, која излазе у двориште, стајаше „кобила“ а поред ње лежаху два снопа пружа пажљиво свезаног, дугачког око два аршина.

— Доктор! Доктор! — зачу се по казаматском дворишту, и пред отвореним вратима ходника, накупи се моментално гомила осуђеника.

У мрачној и суморној канцеларији стајаху поред зида седам осуђеника. Крај врата с бичем стајаше целат.

Било је мучно, тешко и страшно.

— Прилази.

Први приђе Васјутин Иван, млад момчић, скитница, који не зна порекла, — тридесет прута.

За њим су ишла два кавкаса, па по том још један Рус, који је бегао из сибирског казамата. Сви судом осуђени на телесну казну.

Прво су читали осуду, на шта су сви у канцеларији устали.

За тим је долазио испит, је су ли били пре кажњавани телесним казнама; доктор је писао акт прегледа.

Осуђеном предадоше хартију.

— Писмен? Потпиши!

— Шта је то? — запитах ја.

— Акт, да је добио телесну казну.

— Нашто?

— Такав је ред.

— Оба Руса беху писмени, и потписаше се, при чему слова Васјутинова беху разбацана од врха до дна, за читав папац раздалеко једно од другог.

Рука, није да му је дрхтала, већ се чисто тресла.

Татари дуго нису могли да схвате, шта се то од њих тражи, разјасњавали су им преко тумача осуђеника, — овај је дуго с њима разговарао, махао рукама, око чега се препирао и на крају рече:

— Неписмени они, ваше високоблагородије!

То се растезало бестрага дуго.

— Свлачи се! — викали су татарину.

— Чујеш ти, свлачи се. Тумач, та реци му, нека се свуче! Шта си се укрутио ко балван!

Тумач отпоче говорити, викали, махати рукама, чак једном седе, не знам због чега. Кавказец је гледао мрачно и неповерљиво одговарао је кратко, намрштено.

— Свлачи се! — вичу му сви, показујући му гестовима, да скине кошуљу.

Кавказец се на послетку полако свуче.

Доктор му приђе, с трубицом и маљем. У очима кавкаса светли се неповерење и страх.

Измиче се.

— Ма, не измичи се ђаволе! Не измичи се када ти се вели.

Кавказец се измиче.

— Тумачу, класо, шта си стао као дирек? Објасни му, да му нећу ништа.

Тумач опет отпоче викали, махати рукама, чучати. Кавказец га слуша неповерљиво, пречећи се према доктору, — кога је он држао за целата, шта ли, — и на послетку рече нешто кратко, једносложно.

Тумач, с очајањем пљесну рукама.

— Шта вели?

— Пита зашта ће вам та трубица, ваше високоблагородије!

Доктор је на послетку морао да остави трубицу и маљ, да би прегледао кавкаса.

Једини који је то све посматрао с осмехом, то је био насељеник, дугачки Бардунов.

— Беспутан свет! — примећаваше он, кад ред дође на њега. — Незнају реда.

— Свлачи се!

— Немам потребе ваше високоблагородије. Потпуно сам здрав. Само да трудим вашу милост узалуд.

— Свлачи се, када ти се каже. Јеси био кад још телесно кажњаван?

— Никад у животу, ваше високоблагородије. Топрв, сада!

— Протри га.

— Надзорник га протре по телу сукненом крпом. Тело поцрвене, а на њему се указаше пруге — трагови пређашњих казни.

— Што лажеш, били су те?

— Заборавио, ваше високоблагородије. Ја сам батина до сад добио да им се броја не зна.

Било је јасно да се тај бијени и пребијени осуђеник „шегачи ради храбрости.“

Његов друг мрачно одговара:

Здрав. Само што пре. Волови не нахрањени. И опет се свлачи. Ево! Гледај те! Били. Много пута. Колико, не сећам се. Заборавио сам. Ваљда ја о томе водим рачуна. Прегледали? Хвала Богу. Да ли је могуће нас прво? Остала кућа.

Прегледани су се облачили, али чакшире не потпасују, већ их држе рукама.

— Сви. Но, полази!

Хрусељ стао крај кобиле. Осуђеници прекрећући, саплећући се, са полуспуштеним чакширама изађоше у ходник.

— Бардунове, покажи се! — подвикну неко с дворишта.

Гомила осуђеника што стојаше у дворишту загледа се.

— Тути ти рито!

Свако стајаше на свом месту.

Ја сам стајао напоредо с доктором, он је час црвенео, час бледео.

— Васјутин Иван!

Млад момчић приђе ка „кобиле.“

— Баца чакшире, баца! — зачу се око њега.

Но он се само осврташе, као да не може да појми, шта се хоће од њега.

— Чакшире пусти! — рече му Хрусељ, и диже му руке. — Лези!

Васјутин узјаша на „кобилу,“ лицем к светлости.

Био је — блед, као платно. Поглед тупо упрт напред.

— Ама, не тамо главу. Овамо! Лези!

Хрусељ га узе за рамена, сведе с „кобиле“ и положи.

— Склони руке! Загрли рукама „кобилу!“

Васјутин загрли рукама даску.

— Ево тако!

Хрусељ му намести кошуљу.

Срамно је било, невероватно срамно — гледати полунага човека, како лежи на „кобиле.“

Хрусељ је пишио, као пас, у очи помоћнику управниковоу.

— Тридесет прута!

Хрусељ узе снопић пружа, необично хитро извуче један, одмаче се на један корак од „кобиле“ и чисто замре.

— Почињи!

Хрусељ фијукну прутом по ваздуху, као раширом пред фехтовањем, после још једаред десно и једаред лево.

Фијук — оштар, грозан, одвратан.

— Један!

Фијук, — и на задрхталом телу остаде дуга црвена пруга.

Два... Три... Четири... Пет..

Хрусељ баца прут, извуче други и пређе с друге стране кобиле. Опет пет удараца по другој страни тела.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

ПУТНИЧКИ КУФЕР

— Фридрих Пијеме —

(СВРШЕТАК)

Обијање је било припремљено, као што је он у новинама читао и извршено с врло великом дрскошћу. Лопову је морало бити познато, да се у каси пред првога свакога месеца налазе велике суме за исплаћивање плата и за испуњавање трговачких обавеза. Један нарочити ноћни стражар чувао је ноћу фабрику и канцеларијске просторије; али лопов, који се раније увукао у кућу, ударио је тог јадника изненада иза леђа једном гвозденим мотком по глави. Више сахати лежао је он у дубокој несвестици, али лекари се надају да ће оздравити. Услед тога није он могао о лоповској личности казати ништа; опазио је само једну тамну прилику и беше мишљења, да је то био прилично крупан човек. То је било све што се знало о злочинцу. Нико га није видео, нико није ништа подозревао. Касу је умео вешто да отвори и да испразни. Украдена сума износила је четрдесет и две хиљаде марака у папирном новцу; у готовом новцу узео је лопов песнаест хиљада и две стотине марака у злату и 1500 марака у сребру, а вредеће хартије није ни додирнуо.

Петерс испусти новине, тако га је дирнуло оно што је прочитао. Није било сумње — украдена сума била је то, што ју је он носио у куферу! Крв му појури у главу. Да се не би издао, саже се он журно за новинама, диже их и са захвалношћу предаде портиру.

Овај, занешено гледајући свађу између двојице матроза, није ни гледао у њега. Он пак узе брзо свој куфер и упути се полако низ улицу.

Шта да сад почне? Опет му дође мисао, да куфер просто остави на каквом усамљеном месту. Тада би се ослободио сваке одговорности, и нико не би никад ништа дознао о његову делу. Тако је прошао неколико улица с куфером у руци, сретао је многе људе и многи су га познавали. Ако би га ухватили с тим куфером, могла би на њ пасти сумња. Тада му не би остало ништа друго до да каже истину; а ако му не би веровали, онда би га сматрали за обичаја. Али он је знао и то, да је могао доказати свој алиби. Осим тога је у оним новинама прочитао да ће добити награду од хиљаду марака онај, ко би властима у руке предао разбојника или украдени новац.

Хиљаду марака! То је било читаво имање за њега — а он је био у тако горкој невољи! У њему се водила жестока борба између новца и бојазни од казне и срамоте. Па, на крају крајева, не би га ваљда строго осудили, пошто он није узео но је чак ствар доставио. Хиљаду марака били су благо за њега и он је с тим новцем могао да искупи здравље своје жене.

Одлучно узе он куфер и упути се право ка полицијској управи. Инспектор, пред кога га изведоше, гледао је зачуђено у њега и куфер. Али кад је саслушао причање младог човека, избечио је очи и није могао ништа веровати, докле се није уверио о садржини куфера.

— Све је у реду! узвикну он задовољно. Све је на свом месту, пријатељу Петерсе. Ви сте уловили добар лов.

— А нећу бити ништа кажњен? промуца Петерс радосно.

— Тхе, нећете проћи баш без и најмање казне, јер ипак нисте били у праву, да узмете својину оног човека. Ви нисте могли знати шта се у куферу налази! Али велико вам је олакшање то, што нисте ништа узели.

— Портир „код Галеба“ може посведочити, да сам се ја распитивао за тога човека.

— Добро, онда ће се применити највећа благост. Не бојте се ништа. Ви сте се ваљано понашали. Можете ли ми тога странца тачно описати? Ми немамо никаквих података.

Петерс је премишљао.

— На жалост било је мрачно, Само сам видео да је крупан и да има црно одело.

— Је ли имао браду?

— Није.

— Да ли је његов глас звучао као глас образована човека.

— Јест.

— Да ли би ви тога човека познали кад би га видели једном?

— Мислим, само кад бих га чуо да говори!

Полиција је цео дан грозничаво тражила тога странца. У свима хотелима и гостионицама распитивали су се дедективи, обилажени су сви бродови. Све узалуд! Цела садржина куфера испретурана је. Нигде никаква податка, осем што су на рубљу била означена слова М. Г. Та слова била су и на једној тучаној плочици, која беше прикована за заклопац од куфера. Из тога се могао извести закључак, да су та слова М. Г. била почетна слова злочинчева имена. Али то још није било име, а осим тога могуће је да је злочинац тај куфер украо као год што је украо и онај новац у њему.

— Ја се бојим, рече инспектор сутра дан Петерсу, кад је дошао к њему, да тај муштерија није ни одсео ни у један хотел. Ко зна куда он сад луња! Пошто је лишен новца, сад је у највећој забуни. Не остаје му ништа друго но да изврши другу крађу, о којој ћемо ускоро чути.

— Ако само није побегао у далеки свет, рече бравар.

— Шта да ради без новаца? Ни један мрнар неће себе стављати у опасност, да превози таког лопова за мале паре. Не, не, он је још у Хамбургу. Само је питање, како да га ухватимо.

Замисљено наслони се он на руку, и не гледајући у бравара, који је стојао пред њим.

— Ах, још сте ту, Петерсе. Добро — сетио сам се шта ћемо. Ви ми морате бити на руци!

— Заповедајте само, г. инспекторе...

— Ви морате да познате тога лопова, кад буде у клопки. Дођите довече. Кад излази вечерње издање „Дописника“? упита он потчињеног чиновника.

У шест сахата.

— Онда будите у шест овде. Целу ноћ морате ми бити на расположењу. Јесте ли разумели?

— Разумем, господине инспекторе.

Полицијски чиновник климну му главом, и кад се Петерс удалио, он се задубио у хартије пред собом.

III

Петерс је дошао тачно у шест сахата у вече. Инспектор га је већ очекивао.

— Пођите са мном, рече он и у пратњи двојице полицијских чиновника кренуше се на пут.

— Петерс је питао самог себе, шта ли то може бити. Сви полицајци носили су цивилно одело, дакле нису били ради да их познаду. Пут је ишао кроз разне улице у пристаниште. Напослетку су дошли до једне мале гостионице, у коју су без снебивања ушли.

Ту уђоше у једну малу собу, у којој их је очекивао гостионичар.

— Је ли ко био овде? упита инспектор.

— Није, г. инспекторе, нико.

— Добро, покажите нам где ћемо се прикрити. А овде добро осветлите, да би могли видети.

Гостионичар одмах упали гасни пламен. Соба се осветли, а Петерс се трже збуњено. У углу крај врата стајао је његов куфер, или управо куфер што га је он украо. За што ли га је инспектор поставио ту?

— Кроз која ће врата доћи он? упита инспектор.

— Кроз иста та, кроз која сте ви ушли.

— А куда воде ова друга?

— У другу собу.

— Јесте ли је заложили?

— Јесам.

— А трећег излаза нема?

— Нема, господине инспекторе.

— Добро, два човека морају стајати на пољу. Ви се сакрите у ходнику, али тако, да вас тај човек не види, кад уђе у ову собу; јесу ли вам револвери при руци?

— Све је у реду г. инспекторе.

— Онда напред! Може тај лопов наићи пре но што се ми и надамо.

Полицајци изиђоше из собе, а инспектор и Петерс скрише се у означену собу.

* * *

Наједанпут, пошто су инспектор и Петерс неколико тренутака седели у разговору, разлеже се звек звонца. Зачуђено погледа чиновник у свој сахат.

— Осам и по. Да ли је могуће да је то он? Брзо на кључаницу, Петерсе.

Врата се отворише. Гостионичар уђе с једним странцем, који је неповерљиво разгледао собу и у опште по свима покретима изгледао сумњив.

— Је ли то он? прошапута инспектор Петерсу.

— Чини ми се, да јесте.

Полицијски чиновник ослушкиваше на вратима.

— Ви сте дошли због куфера, поче гостионичар. Можете ли дати доказа, да је то одиста ваша својина?

— Могу, одговори странац. На куферу је знак М. Г. — а ја се зовем Мориц Герингер. Куфер ми је путем за хотел украо један човек, који ми се нудио да га понесе.

— Имате ли какву легитимацију?

— Ево је.

Гостионичар је пажљиво посматрао пружени му пасош.

— А сад да пређемо на главно, поче он. Можете ли ми казати, шта је у куферу?

— Јесте ли га отварали? узвикну странац брзо.

— Не. Али ви ме морате уверити, да сте... станите. Ако сте ви прави сопственик, онда морате имати кључ. Кажите ми шта је озго — па ћу вам дати куфер.

— Ево кључа! узвикну странац. Озго су моје кошуље, обележене са М. Г.

Гостионичар показа куфер, који је стајао у углу.

— То је, рече странац; то је мој куфер.

Брзим кораком приђе он куферу и наже се нада њ.

— Али ово је отворано, промуца он усплахирено. Ко је то учинио?

— Ја, одговори један дубок бас.

Блед као крпа скочи злочинац у страну — пред њим је стајао инспектор с револвером у руци. Он се окрену и погледа у врата, на којима стајаху два човека с оружјем у руци.

— У име закона, ви сте мој притвореник! рече инспектор, окивајући га. — Је ли, Петерсе, да је то тај човек.

— Јесте, господине инспекторе!

* * *

Злочинац је сутра дан пред полицијом признао дело и судови су га осудили на робију. Петерс је осуђен нешто врло мало, тек да се законска форма испуни, а с добивеном наградом отворио је пиљарницу, која му иде да не може бити боље.

УДОВИЦА

ПРИПОВЕТКА ИЗ ГРАДСКОГ ЖИВОТА

(НАСТАВАК)

5

Без много речи, којима би оправдао овакав свој улазак у моју собу, он ме понуди да седнем, тако се комотно осећао, и одмах ми поче казивати: зашто је у опште дошао.

»Дошао сам, рече ми, да посредујем у једној ствари између вас и стрине.

Реч је о даљем вашем положају у овој кући.

Као што знате, ваш је стриц умро без тестаментата, и без пречишћених рачуна са Пером, те о готовини, која је по смрти остала, не може бити ни речи.

То је већ тако ван једнога спора, као што се ја и ви гледамо.

Остало би, дакле, само његово непокретно имање, које би могло бити предмет судске расправе и ваших наследничких аспирација.

Ја сам овлашћен од стране њихове, да тај одношај уредим са вама.

Од вас зависи, како ћемо то уредити — да ли да вам се признају извесна права, или са свим порекне све, уз ту могућност, да се истакне постојање једнога усменога тестаментата, по коме би сво стрицево имање било остављено његовој жени.

Од стране њихове нуди вам се равнање на тај начин, што би ви примили трећи део стрицевог имања, уз пристанак, да напустите кућу и ову варош, и да пристанете на развод брака, у које би име одмах имали да поведете брачни спор.

Даља улога ваша престала би, јер би ствар прешла у сигурне и умешне руке, да се брак разведе без штете и по вас и по Перу.

Ово су услови што вам их они постављају, и ја вам саветујем да их примите са том изменом, да не остављате варош, ако ми обећате да ћете ми се одужати за ову услугу безусловном преданошћу.

Последње речи он је изговорио нарочитим нагласком, пијећи ми дрско у очи, да сам ја црвенила од стида.

У мојој души беснио је вулкан.

Преставник највише власти узима овако одвратну улогу у опште, користећи се тиме, да још удари и на моју част.

Шта сам му могла одговорити? да га нападем и изгрдим? Не, тиме би само учинила свој положај још тежим и ужаснијим. Да му не одговорим ништа значило би да пристајем, и то би његову безочност појачало.

Не, ја не учиних ни једно ни друго, него сам га умолила да ми остави дан два за размишљање, у колико се тиче регулисања мојих имовинских и супржанских одношаја, а што се осталога тиче, ја рекох да сам васпитана од честитих родитеља, и да сам готова свакад прескочити стрмоглавце у бунар, или обесити конопац о врат, него осрамотити своје умрле родитеље.

Овим одговором, кратким али одлучним, начелник беше збуњен и он рече, како ће им саопштити шта сам рекла.

Сутра на вече доктор и познаница дошли су опет у госте.

Тога дана било је отворено једно буре бермета, и они су само њега пили о вечери.

Мени се није спавало, и ја сам седела у својој соби, која не беше далеко од њихове, онако у мраку, при отвореним вратима.

Они су пили нагло. Узвици: »у твоје здравље, у твоје здравље,« чули су се врло често.

Честа гласнија подвикивања моје стрине, и у опште крупнији разговори казивали су да су пили много.

Кад је Пера почео да пева, онда је стрина почела нагло да плаче.

Изненађени овим њеним супротним расположењем, они је сви питаху шта јој је.

Она је дуго само плакала, а после рече Пери: »ти си крив, ти и доктор. Могло је бити и друкчије. Зар је морао баш да умре.

Мене је страх. Он ми се јавља сваке ноћи и ја ево и овога тренутка као да гледам његово љубичасто лице и крваву пену на устима.

То је морао бити страشان отров, који је разорио сву утробу, све, све, уништио.

Страшно, страшно, ми ћемо сви у пакао, у пакао.«

Ја занемех од чуда, кад ово чух.

Дакле моја стрина признаје, да је стриц отрован, и то отрован суделовањем њеним, Периним, докторовим и наше познанице.

Уздржала сам се да не узвикнем, јер би ме стало главе, по што је Пера код последњих речи, већ метуо стрини салфет на уста, а доктор истрчао у ходник да види има ли кога од послуге.

Стрину су одмах дигли са стола, а она је једва ишла колико је била пијана, и одвели у њену собу.

Кад су је наместили да легне, вратили су се сви у трпезарију.

Даљи разговор између Пере, доктора и познанице, вођен је тихо, да ја нисам ништа могла чути, па су, на послетку, отишли сваки у своју собу.

Ја сам остала седећи до сванућа.

Ово сазнање, да је мој стриц био жртва једне читаве дружине покварених и пропалих душа, мене је толико гануло, да нисам могла очи свести.

Непрестано ми је излазила пред очи стричева слика, час онако блага и пријатна, какав он беше за живота, а час љубичасте боје и са крвавом пеном на устима, какав беше на самртничком одру.

Ја сам, уједно, осећала сада и дужност, да свога стрица светим, да ове отровнике предам власти на праведну законску казну, и већ сам помишљала, да сутра идем власти и саопштим цео догађај.

Толико обузета овом тежњом, ја тога тренутка нисам ни мислила ко је преставник те власти, којој ја треба да предам у руке овако важну ствар, и тек у јутру то ми је пало на памет.

Начелник, онај начелник, који се јавља у улози посредника, или боље рећи пуномоћника моје стрине и Пере, да ме из ове куће отера, који је осведочен њихов пријатељ и заједнички оргијаш са њима, он је та власт; њему, дакле, треба да поверим ову ствар. Не, то не бих смела учинити. Ја сам морала наћи другога начина и пута.

Заморена неспавањем, ја сам морала заспати у свануће, и устала доцкан, врло доцкан.

Преко обичаја није ме нико будио, ма да је други пут то чињено више из пакости, него из потребе да ја што год радим, јер ми је све било истргнуто из руку.

Кад сам ја устала, у кући је владала мртва тишина, јер никога не беше у њој. Један од млађих био је расположен да говори, и он ми рече, да су отишли у један од оближњих манастира у шетњу.

За мене је ово било разумљиво. Стрину је гризла савест, и она је тражила помоћи и утехе тамо, где сам и ја тражила и налазила утехе своје паћеничком животу.

Овај њен одлазак само је још јаче утврђивао њену ноћашњу изјаву о несретној смрти мога стрица.

После ове ноћи, у којој је стрина, под теретом гриже савести и пића, признала један ужасан злочин, престале су теревенке за извесно време.

То је сигурно, била обазривост докторова и Перина, да стрина не би опет учинила исту погрешку пред другима, јер су они рачунали да оно није нико чуо.

Међутим, ја сам била у положају да видим, да је стрина и без друштва пила врло много. Читаве флаше правога француског коњака она је испијала за дан, тражећи, тако, ваљада, да избегне прекоре своје рођене савести.

Увек у полупијаном стању, она је била лако раздражљива, уобразиља њена појачана, и почеле су јој се привиђати разне ствари.

Тако, једнога дана, скупила је све момке, да по кући траже њену матер, која је давно умрла, али коју је она, вели, овога тренутка видела у својој соби.

Други пут је, опет, уз ужасан врисак и скоро полунага излетела из своје собе, уверавајући све, да је сад тамо ушао по којни стриц.

И Пера и доктор покушавали су да је убеди. како мртви не устају, како је то само визија једне нервозне жене, али је она остајала при томе, да је све оно тачно видела, како им је кад казивала.

Да би разонодили стрину, ударили су опет у теревенке, и то се, много пута, терало по три четири ноћи узастопце. Ја сам се просто дивила издржљивости ових људи.

Једнога јутра, кад је момак ушао да ми унесе, боље рећи убаци оно мало млека, што су ми давали за доручак, каза ми, како је стрина озбиљно болесна.

»Ноћас јој је, рече, нагло позлило, те су се гости растурили, а остали само Пера, доктор и познаница.«

»Стрина, рече, повраћа непрестано, и жали се на страховите болове у стомаку.«

И ако сам имала разлога, да будем равнодушна према свакој несрећи, која би ову жену могла задесити, ипак сам је жалела у души.

Прешила је и прејела, мишљах ја, па сада мора да трпи болове и незгоде, које је сама себи припремила.

До подне ми нико од млађих није долазио, па нисам ни знала шта ради стрина, пошто је она лежала на другом крају куће.

Пред подне, пак, ја сам чула неку у журбаност у кући, и кад сам питала једнога од момака, шта то има да значи, он ми рече, да се стрина бори са душом.

Кад ми ово рече, мени беше жао.

Све што је моја стрина учинила према мени и пре и после смрти стричеве, ја бејех готова да предам забораву и да јој помогнем да оздрави, кад би то било у мојој руци, и бејех решена да одем код ње да је бар видим, али ми у томе тренутку искрену пред очи смрт стричева, коју је она створила, и ја у овим њеним невољама само гледах прст божји.

Око три сата по подне, стрина је испустила душу.

Ја сам сматрала, да пред једним отвореним гробом треба да нестане и мржње и свега другог, па сам покушала да уђем у собу, где је она лежала мртва.

На шкрипу врата, Пера, који је био у соби, окрете се и погледа, и скоро урликом звера а не човека, кидиса на мене.

»На поље, на поље, сатано од жене. Зар ти, ти, што си својим поступцима узела живот овој честитој жени, ти имаш образа да приђеш њој мртвој? На поље!«

Предусретнута овако, ја сам се морала вратити у своју собу, запрепаћена овом безочношћу човека, који мени приписује смрт стрину, мени што сам у кући мања од макова зрнциета, чији се глас не слуша ни од слугу, а камо ли кога другога.

Свакако, мишљах, ово му је требало ради онога света, који је био ту, па се измирих да и то примим на своја леђа.

Али и ако сам рачунала, да ме је Пера овако напао због света, ипак ми је било тешко, врло тешко, што нисам знала, кад ће бити крај свему овоме, и да ли ће се у опште мој живот побољшати или не.

Размишљајући о томе, ја сам изводила разноврсне закључке, али сам скоро на-

валично пристајала на онај, који је стављао у изглед боље дане за мене.

Да, мени се допадало да верујем, како смрћу стринином нестаје главне сметње, која је пречила добар живот између мене и Пера.

Зашто не би, мишљах ја, сада Пера пришао мени.

Та ја му лично никад нисам намерно правила пакости или ината, а он је као човек требао да разуме положај једне преварене и разочаране жене.

Тако сам мислила ја, и уљуљкивала се утешним сновима, кад зачух бџат нечијих ногу око врата.

После неколико тренутака отворише се врата моје собе, и унутра уђе момак, који ме је до сада послуживао.

Безочан као и увек, он ми са неком сатанском злурадешћу рече, како ме мора, по наредби Периној, затворити, јер ћу ја, вели, од сада бити стално затворена у својој соби.

Одређени су, рече, тренутци, кад ја могу излазити у ходник и авлију, нарочито под присмотром његовом, само то никако не ће моћи бити докле се стрина не сахрани, којом ће приликом, наравно, бити доста света, па да се ја ни с ким не састајем.

Рекавши то, он затвори и забрави врата, а ја остадох унутра као роб неосуђени и незаробљени.

Све оно, што сам пре четврт сата сањала, све оне куле нађа и жеља одоше, расплинуше се као мехур сапуна.

Овај први корак казивао је, шта ја даље могу очекивати од Пера. То ме је ужасавало. Ја сам гледала у своју будућност онако очајно, као што путник очајно блуди настав се на непрегледној пољани покривеној снегом, а шибан ветром и цичом, незнајући сада куда ће и на коју страну.

Скрушена, сломијена неправдом, која ми се чињаше из дана у дан, ја сам била пала у неко неодређено душевно стање.

Била сам будна, и била сам свесна тога, али ипак нисам чула ништа од свега онога, што се у кући догађало, јер сам чак у вече сазнала да је стрина још тога дана однесена у суседни манастир ради сахране.

То је, рекоше, била њена неодступна жеља пре смрти, и добар зет је био готов да је испуни.

Испратили су је, рече, сви суседи и знатан део грађанства, а Пера, доктор и познаница, отишли су за сандуком чак у манастир, одакле се враћају тек сутра дан.

То је све, што је мој стражар хтео да каже, па ми онда нареди да улазим у собу.

Ја сам га молила, преклињала, богорадила, да ме пусти мало у башту, да се надишем свежа ваздуха, а кад он беше без срца, без душе, па не даде, ја покушах силом да изађем, али тада приђоше и остали момци, те ме увукоше у собу.

»Луда, она је луда,« рече један од њих, гурајући ме у собу. »То треба казати господару« додаде други, »па ће она у лудницу, а она су двојица у гроб, и би ће свршена комедија.«

Ову су примедбу сви пропратили смењом, дивљачким смењом, од кога ми се крв у жилама следи.

Луда, луда, у лудницу, ужасно, страшно, та он је то у стању да учини, да ме отера у лудницу здраву читаву.

А то му је потребно, тако потребно, јер би у томе случају он господарио целим имањем, без икакве контроле, без икакве бојазни ако га преполови или и са свим страћи.

Помисао ова сломила ме је, и ја сам бризнула у плач као мало дете.

Пошто сам се сита исплакала, ја се осећах мало прибранија и почех хладније да мислим.

Не може то бити, говорила сам ја себи самој. Та у овој земљи има ваљада власти, има ваљада поштених људи, који то не ће дати. Тако сам се за тренут тешила, али би ми за часак изашао пред очи преставник власти, и ја бих се сетила његове гадне улоге, које се примио према мени, па је одмах сва утеха одлетала у ваздух.

Али не. Ја ипак грешим, могу бити људи рђави, могу и власти по који пут посрнути, али има некога, који је изнад нас, који види све, који се не може ни обманути ни подмитити, да има Бога, он ће бити мој заштитник. он ће ме сачувати.

Никад се тако нисам осећала као тада, никад нисам тако веровала у божју правду као тада. Ако и нисам била дотле безбожница, ја сам ипак много пута покушавала, да све објасним природним законима, али сам сада видела, да смо ми људи тако слаби, а путеви наши тако не испитани, да сам осећала: колику утеху даје вера у Бога, истинска вера, права вера.

Вером у Бога, ја сам се решила да дочекам све што дође, па ако се мора и умрети, да умрем после извршене дужности према себи самој.

Да, ја сам се била решила да из ове куће изађем пошто по то, па да бежим из овога места у бели свет, одакле ћу, зар, моћи тражити правде за себе и свога стрица, уверена тврдо да наш начелник чини изузетак од осталих власти у овој земљи, и да је то само једно од оних зрна кукоља, које треба да баци ружну сенку на читаве товари жита, чистије рећи, на читав један ред савесних и поштених људи.

Припремајући се овако, за једно очајно прегнуће, ја сам дочекала ноћ мирно и спавала као јагне.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ЖЕНИЈАЛНИ ПОЛИЦАЈАЦ

Louis Jacolliot

I. Нестале!

Двадесет шестог маја 1862. године, у најбујнијем развоју царске моћи, у доба када свештенство, под окриљем *Шањолкиним*, беше и само достигло врхунац свога утицаја, јутарње новине донеше, међу осталима, и овај глас:

»При закључку листа дознадосмо за један веома важан догађај, који ми износимо својим читаоцима, не јамчећи за њ, јер се нисмо имали кад тачно уверити о истинитости његовој. Јуче, око три сата, извезле су се две сестре, једна ов петнаест а друга од шеснаест година, мислимо, девојке из високе племићске породице, у пратњи своје учитељице, Енглескиње, да накупују себи потребне ситнице у једној од највећих помодних трговина париских, и до овога часа — два сата по поноћи — кад ми ове ретке исписујемо, оне се још нису вратиле. Кочијаш, одан слуга, чекао их је непрестанце трговини пред вратима, док није отац, као луд, дојурио тражећи своју децу. Како нас уверавају, на кочијаша, који служи толико већ година у војводе од Д. К. не пада никаква сумња. И он одлучно тврди: да из радње, камо их је по налогу војвоткињиним додела учитељица, нису изашли ни ова, ни госпођице... Сва је породица у очајању... Полиција, међу тим, по своје обичају, још ништа није нашла, заузета трагањем за политичким кривицама... Чујемо да је већ *балдисала!* — Боље би било да је она већ *ушла у траг отимачима*, јер, као што све, по несрећи казује, овде ће бити неке *отмице!*... Ми ћемо своје читаоце извештавати о неминовном развоју овог волшебног догађаја».

Сутра дан, Господин у *црнини*, кога је штампа добро запамтила за време царства, обилазио је уредништва оних листова, који судонели овај глас и обвезивао их, да о овој ствари више ни речи не донесу. Јер су за овај догађај једино били дознали индискрецијом каквог полицајца, лакома за новац. У противном доћиће уредништво у негодан положај да се лист на дуже време обустави или угуши са свим!... Листови примише ово к знању, те догађај, који је, у први мах, заталао јавно мњење, хвала буди ћутању штампе, би брзо предат заборава.

Али како нас ништа не веже да ћутимо, хоћемо да здеремо застор, који већ двадесет и шест година покрива овај мрачан догађај, да изнесемо на видик обичаје свештенства, сервилност извесног управљача и рад полиције за време царства.

Међу најпрљавијим авантурама, које су окаљале владавину Наполеона III. спада и ова, истинита у сваком погледу. Ми смо само изменили имена местима где се она развијала и лицима у њу умешаним, званично или полузванично.

Нема ни једнога савременика тога доба, кад звезда Наполеонова поче тамнети у сред жалосне пригоде у Мексику, који се не би сетио, како су ове две младе девојке настале, које се никад не пронађоше и чија судбина још и данас обвија ојађену породицу тајанственим ћутањем.

Војводска кућа од Дамар-Контја, белаше међу најстаријим и најславнијим грбовним племством у Француској, и с тога се не хтеде никако помирити с другим децембром, поред свеколика обећавања и нуђења од стране Тилерија, него је и даље немо протестовала противу овога режима, који је рушио њене прадедовске идеје и надања.

Кад човек има претке међу друговима Карла Великога, кад су се њихови потомци славили вековима на свима бојним пољима по Европи, на којима су они командовали војскама краљевским... кад је емиграција и армија Кондеова бројала, међу највећим браниоцима престола и олтара, њихова оца и два ујака, — онда је лако разумети, да последњи од Дамар-Контјеви није могао допустити, да се сва ова хисториска прошлост вуче за холандским копианом, који у својим жилама нема ни капи Наполеоновске крви, и за једном шпањолском протувом на престолу Светога Луја и Анрија IV!... Ако ништа друго, а оно овај племенити понос, који неће да засени ни своју прошлост, ни свој рад, бар, улива поштовање!

Међу тим, последњи изданак ове старе породице био је далеко од тога, да има такво имање, које би складно одговарало сјају његове титуле и слави његова имена.

Добра Дамар-Контја, заплењена револуцијом за време њихова изгнанства, била су распарчана, испродавана у ситне делове људима, који су хитали да их пренесу у друге руке, те да им тако, многим преносима, прибаве име законите својине.

Једино стари замак Дамартових са нешто добре, шумовите и баровите земље, избеже овој општој судби, јер се сваки купац устезао, бојећи се, да то прадедовско имање не буде једнога суђењенога дана враћено законитим сопственицима.

Кад се већ попео на престо Луј XVIII, маршал Жак-Амадеј од Дамар-Контја имао се само настанити у очински замак и да ради са својим мајурцима које нико није дирао од његова одласка. На овај начин он заради приличну суму новца, те откупи стару палату перодичну у улици »универзитетској« и да се у њу смести доста угодно.

То је било све што је повратио од своје негдашње имовине! Не хотећи да се служи интригама, био је лишен сваке милости и поклона краљевих, а сувише поносит да проси, не хтеде се уписати у ону читаву милијарду емиграната, јер је мислио да је непоштено мисти тако земљу, која је већ толико изгубила и у људима и у новцу за ових двадесет и пет година!

Требало је голема труда и муке и да се његово пријатељи сви заложу за њ, па да га утврде у чину генерал-лајтнанта и израде му крст Светога Луја. И поред својих укоренењих предрасуда, којих се он никако није хтео одрећи, био је то честит човек, у пуном значењу ове речи, човек који је улевао најдубљу пошту чак и противницима његових идеја.

Ојађен незахвалношћу и ропским пуњењем људи, повукао се, напустио двор и оженио, да му се колена не би затрло. Срећом, роди му се син Шарл-Емануел. Отац сав свој живот посвети васпитању свога сина: да му улије своје идеје, и ако одоцнеле за читав један век, при свем том, не сметнув с ума да ода њ створи часна човека.

»Бог и мој Краљ!« беху последње речи старога војводе на самрти, обухватив овим речима све оно, што је он обожавао

и чему је био посветио сав свој живот, и затражио од свога сина свечану заклетву на верност свему ономе, чему га је он учио.

Шарлу-Емануилу, војводи од Дамар-контја било је од прилике четрдесет година 1862., кад и ова прича почиње. Робом очевих идеја он је једно за друго одбијао нуђене му положаје: било дворског коњушара, било сенатора или амбасадора. Када су се уверили да он неће никако попустити, оставише га на миру, а то је он и тражио; паметним газдовањем стари војвода успео је да откупи већи део својих земаља, и да обезбеди сину своје приход од осамдесет хиљада динара, истина, и ако много слабији према некадањем кнежевском богатству, али опет довољан да живи животом, који њему доликује. Као оцу двеју заносно лепих младих девојака, шеснаестогодишње Клотилде и скоро петнаестогодишње Жакелине, била му је света брига, да стражи над њиховим васпитањем, заједно са својом женом, пуном духа, образованом а одличном у сваком погледу.

Обе младе девојке беху тако савршено лепе, са толико природних дражи, да су заносиле сав свет, и при њихову пролазу дизао би се читав жагор од једнодушна дављења. А оне безазлене и скромне и не слућиху о тој својој лепоти, а то им је још више давало дражи.

Породица је проводила своје време или у палати улице »универзитетске«, или у прадедовском замку, где би остала преко целог лета, од маја до новембра, живећи тамо доста скучено, тако, да су могли преко четири зимска месеца, које су проводили у Паризу, приредити две до три забаве за ужи круг.

Ван њихова друштва, а то ће рећи старе породице, које се као и они беху повукле, Дамарконтјеви примали би још само неколико чланова висока свештенства а нарочито најодличније и од племенита рода.

Ретко би кад било, да се код њих не нађе какав владика *in partibus*¹, калуђерски старешина и други какав мисионар *вратив се* из Индо Кине, Мадагаскара или Средишне Африке. Они би задивљавали војвоткињу и њене дражесне кћери својим причама о тим егзотичним земљама, и одуживали би се за дато им гостопримство ситним предметима, које су доносили са својих мисија и, по обичају, носили би их прво у Рим да их напа освешта.

Међу кућевним пријатељим био је и Г. Ж. Посторе, некадањи капелан Св. Женевјеве, који беше пронашао начин да га Свети Отац наменује за владика хелиополског, само да се извуче испод власти епархиске, којој је природно био потчињен. Са овим звањем доиста и ако је био владика без територијалне² јурисдикције, био је једнак епископима, својим колегама, у Француској, зависећи непосредно од Рима.

И већ у својој тридесет петој години, имао је папско одобрење, да може основати ред отаца Светога Духа са главним

1) Без одређене епископске столице. Пр.

2) Епархиске власти. Пр.

седиштем у Пасију а у коме је он био Првосвештеник.

Овај је ред допуштао оцеве и браћу... оцеви и сви свештеници одиштели су, под изговором да проповедају хришћанство Кинезима, и црпели на корист њихове институције злато и сребро из Небесног царства извесним системом тампе, а то беше женијалан изум, проналазак Пасторета.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

НИКОЛА МИЛОЈЕВИЋ

Ако је истинито тврђење чувеног професора Рихта, да се прави и једини знак генијалних људи показује у оригиналности, онда би Никола Милојевић, с озбиром на његову целокупну прошлост, морао, несумњиво, бити увршћен у ред генија за смишљање и извођење зала и неваљалства.

Апсолутно је немогуће написати, у оквиру једног листа, потпуну биографију једне препредене варалице какав је био Никола Милојевић. Она је толико велика и занимљива, да би могла читаву годину дана излазити у листу па да опет не буде довршена. Треба знати да Никола Милојевић није био обичан човек; оно, чиме се парочито одликовао, то је била његова беспримерна активност и његов неуморни ум којим је непрестано смишљао и изводио нове комбинације.

Са математичком тачношћу, био је у стању он све унепред предвидети и остварити. П увек је добро пролазио. Његова појава, његов жив говор, његова умешност и окретност, — све то било му је на руци да своје планове изведе увек онако како је желео. Да је овај човек са оваким особинама био срећом какав дипломата, изненадио би цео свет, а овако је приређивао изненађења нама и нашим суседима. За њега се без претеривања може рећи, да је био глумац на великој позорници људског живота, и да је на истој до последњег тренутка врло вешто одигравао своје улоге.

А разноврсне су биле улоге Николе Милојевића на овој позорници.

Од обичног сеоског учитеља и „мученика за српску идеју“ постајао је он за најкраће време „најозбиљнији научар“, а од овога „немилостиви изасланик министров за преглед каса“, затим повереник највише личности за грађење богомоља, па школски ревизор, марвени лекар, судски секретар, богати наследник, виши чиновник министарства финансија путујући професор, гроф Дунђерски, па најзад јуначки вођа македонских комита. И што је најглавније у свакој од ових улога био је савршен и без конкуренције.

Као учитељ купио је добровољне прилоге за сиромашне ученике, као научар добијао је ордене, као изасланик министров узимао је „аконто плате“ из каса, које је по дужности имао да прегледа, као поверљива личност за подизање богомоља преварио је готово све црквене великодостојнике а једног архимандрита и председника

дотичне општине опљачкао до голе душе, као школски ревизор дизао је од председника општинских школске прирезе, „да им не би позатварао школе,“ као лажни марвени лекар сменио је право марвеног, лекара и узео му новац, као судски секретар просио је девојке и узимао аконто

мираза знатне суме, на рачун наслеђа измамљивао је потписе меничне од лаковерних људи, као путујући професор и гроф Дунђерски стварао је читаве сензације по Хрватској и Славонији и најзад, као вођа

комита успео је пре кратког времена да му по Хрватској приређују банкете и купе знатне добровољне прилоге за свету ствар.

Све ово ма колико изгледало невероватно, била је сушта истина, а за Николу Милојевића ствар врло обична.

Али како свему једном мора бити крај, то је и Никола морао једном за свагда платити скупо своје неваљалство. И сама његова смрт била је необична, као год и што му је живот био неприродан.

Никола Милојевић, који је немилостиво варао и пријатеље и познанике и рођаке и добротворе, и министре и владе, па најзад и целе градове, платио је за све ове преваре својим животом на дан 7. ов. м. у 8^{3/4} часова по подне. Убио га је артиљериски потпоручник г. Илија Јовановић, да би опрао своју част, коју му је Никола у циљу нових превара био довео у сумњу пред извесним и честитим Србима, који живе у иностранству.

Ево шта о овој ствари вели добро обавештени лист „Трговински Гласник“ у свом 80 броју од 14. ов. м-ца.

«Никола Милојевић, који је као (види Трг. Гласник бр. 19 од ове године): — „игуман“, „пуковник“, „министарски секретар“, „високи црногорски чиновник министарства“, „путујући учитељ“, „адвокат“, „изасланик и заступник богате руске кнегиње“, „тајни полицијски агент“, „школски надзорник“, „гроф Дунђерски“ и још др. и још др., починио сијасет најразноврснијих превара по Србији, Хрватској, Далмацији и другим крајевима, и кога је нашем свету најмеше приказао „Полицијски Гласник“, — покушао је почетком ове год. у Трсту, да помоћу г. потпор. Јовановића — приказавши се као војвода Давидов и вођа македонских комитета а поруком извесне количине пушчане муниције код једне од одличних српских там. кућа, — учини превару са тим честитим људима; но они се нису из пуно њихових личних разлога могли примити извршења тако тугаљиве ствари, на све његово наваљивање: да се по сваку цену требају жртвовати за праведну и идеалну ствар: „Ослобођење потлачене браће у Старој Србији и Македонији“.

Г. г. су са сузама у очима пропраћали његово причање о зверствима Турака у Македонији и Ст. Србији — и поред свега тога ипак се нису могли примити, и ако им је било од срца жао, што је у једини спас био за г. Јовановића. «Ми ћемо Вам у свему другом помоћи, али се тога не можемо примити», — рекоше.

И они су потпуно веровали исказима војводе Давидова, сматрајући га за човека, који је се жртвовао за општу часну ствар, тим пре, што је он свестрано и потанко познавао и њихове унутрашње прилике, а нарочито је био посвећен у њихове фамилијарне ствари, јер је све њихове рођаке у црсте знао; тиме је пак сигурно хтео да их што боље придобије за се, — наравно, да се он нарочито спремао при извођењу својих операција.

Г. п-пор. Јовановића, пак, преставио је лажни војвода Давидов код тих људи, — што овај није имао ни појма, јер је био замољен од његове стране, да суделује само као присутан, — као српског официра у оставци и једног од чланова комитета, учесника тог светог дела, дакле као комиту. Г. п-пор. није протествовао против овакве преставке на лицу места, где се тако важне ствари свршавају корисно по свето дело: „ослобођења потлачене браће,“ желећи да тиме не побрка тако патри-

отску ствар; оставивши своју посетницу, није рекао ништа.

Да би претходно задобио г. п-пор. Јовановића за своју ствар, — јер је било природно, да је њему требао савезник, који ће му помоћи у његовим нечасним пословима, не презајући ни најмање, што ће тим начином упропастити и наивно страдати један частан човек, — представљао му се као: војвода, велики јунак; позивао му своје ране задобијене у бојевима; одело комитско, реценсе депеша које измењује са Сарафовом и генералом Цончевом, за које је казао, да ће ускоро доћи и са њим га упознати, што би чинило част г. Јовановићу познати се и са њима. Све је то, наравно, изведено тако препредено, да се никад ни помислити не може о томе, да се ради о каквој превари, — даље говорио му је о идеалном војевању, организацији чета, о животу у шуми и ваздан других ствари, које поље човека идеалисту у том правцу — а какав је по природи г. Јовановић — могу да занесу и опију; тим

га до лудила са захтевом да се што пре састане са тим људима и каже им право стање о себи. Но не нашав их, оставио им је опширно писмо, молећи их да му јаве, да ли је војвода Давидов и од њих што опљачкао, молећи да га не сматрају за саучесника; по на то, па ни на друго и треће писмо није добио никаква одговора, знак: да га људи сматрају за просту варалицу, пробијетца и да га презиру, па га се клоне и мишљу а камо ли да с њим опште, и да је и њих војвода Давидов преварио и у неколико опљачкао.

Дакле, постао је човек без части и поштења, кога се поље поштени људи клоне; образ му окаљан, замазан блатом баченим из неваљалих руку лажљивца и пробијетца: унижен толико да се и пред свешћу својом стиди својих поступака, за које је сматрао да су пуни патриотизма и идеалног поштења.

Та мисао га је сатирала, требало је прати се; а на који начин? Опрати се пред људима и доказати своју невиност, могао је најлакше

пођем вратима од кафане. Кад тамо, имам шта и видети: седи лажни војвода Давидов, вођа македонских комитетлија са неким грађанима. Нешто ме повуче њему, станем пред њега и од силног узбуђења нисам му могао ни речи рећи. Он устаде. Стајали смо тако неколико секунда ништа не говорећи; мени је у мозгу врло, изгледало ми је да ми се све окреће, док на једном рекох: «Давидов», он је ћутао, ја понових: «Јесте ли ви вој. Давидов?» он одговори «нисам шта хоћете ви од мене?» Одговор и питање било је тоном и изразом лица багателним, презривим, изазивајућим и мучким; поред свега тога, у моменту пружио је руке према мени, сигурно у намери да ме за гушу пчена, — као једног у Солуну по његовом причању. — Али ја му нисам дозволио ни да ми се приближи, но, у оном стању, испалим на њ' из револвера, који, од како сам војник, увек носим — 4 метка, од којих се Никола сруши. У последњем моменту нисам га ни, видео добро.»

начином придобио га је за се толико, да му је г. Јовановић покљонио потпуно поверење, предао му се сав, отворио му и душу и срце, објављао га због његових патриотских подвига и одушевљења за свету ствар.

Неуспевши да изврши намеравану превару са г. г. честитим Србима и тиме потпуно уништи г. Јовановића, користио се поверењем које му је покљанао г. Јовановић, — опљачкао га, оставивши га у туђем свету скоро без гроша и отишао у Загреб — по сазнању доцније из новина, — где су му приредили банкет и сјајан дочек, као великом војводи.

Г. Јовановић је доиста био у озбиљним тревутцима: новаца нестало, — још само толико, да одмах може отпутовати до жељеног места. — Помисао, да ће честити Срби, кад дознаду да је војвода Давидов проста варалица, помислити с правом, да је и он варалица, доводила

на овај начин: учинити преставку о овом догађају пред скупом својих колега, који ће изабрати начин, на који да се прибави задовољење. — Но све је то спречила брза и бесвесна радња г. Јовановића и место да га доведе пред своје колеге, она га води пред суд правде, где, ако буде потребе, надати је се, да ће г. г. честити Срби из Трета часно и поштено посведочити изјаве г. Јовановића.

О извршењу самог дела г. Јовановић испричао нам је следеће:

«7. т. м. око 8 и три четврти увече идући на вечеру чујем, глас из једне кафане са отворенима вратима мени познат, уз то још један други, где каже некоме: «Немој да седиш до тог Николе варалице, шта ћеш с њим?» Још на први глас, мени познат, стадох махинално као громом погођен; нешто ми се ускомеша у глави, окрену ми се цела улица, те несвесно

Извршено дело, у самој ствари, неће бити добро само по извршиоца; но за друштво од неизмерне је користи. Та за Бога, нестало је једног паразита, који је на рачун друштва живео, убијао му углед а тиме и држави, упропаштајући му својом препреденошћу поједине чланове; једног варалице и страшно поквареног човека.

То је права истина о убиству Николе Милојевића.»

У допуну свега изложеног, саопштавамо читаоцима још и то, да је Никола Милојевић био родом из села Вакупа, ср. алексиначког. Још као дете показао се веома бистар и окретан те је тиме скренуо пажњу на себе пок. Кола Кнежевића из Алексинца, који га је узео у кућу и школовао неколико година. За ову доброту Никола је после 15 година — сигурно из

благодарности према свом почившем добротвору, опљачкао осиротелу удову покојног Кнежевића.

Завршујући овим једном за свагда и наша писања о Николи Милојевићу, ми му уједно последњи пут износимо и све слике, које ће се у будуће чувати у криминалном музеју Управе града Београда.

Што се тиче дела г. Јовановићевог и ако смо у принципу противни да се сатисфакција прибавља на овај начин, у овом конкретном случају придружимо се у свему мишљењу „Трговинског Гласника“, јер убиством Николиним, друштво се спасло једног по све опасног човека.

Желети је да Војни Суд има ово у виду.

ПОУКЕ И ОБАВЕШТЕЊА

Учињена су нам ова питања:

I.

„И према чл. 6. закона о окружним, средњим и општинским буџетима, а и по распису господина Министра финансија, од 10. марта ове год. Б.Пр.Бр. 1979, докле год се не одобри нови буџет, издатци се чине по прошлогодишњем, а по њему се купи и стопа приреза, те се по томе, разложно има узети, да нови буџет, н. пр. за ову годину, стварно почиње важити од дана пријема у општинском суду, по одобрењу истога од стране г. Министра.“

У мојој општини, по буџету за 1903. год. плата је била председнику и писару по 800 динара, а по буџету за 1904. год. по 500 дин.

Како је нови буџет примљен од г. Министра тек 25 марта, то значи да је стари до тога дана важио.

Настаје сада питање: по коме буџету треба издати плату председнику и писару до 25. марта, нарочито што су они 1. марта дали оставке и разрешени, до кога дана нису примили плату.

— На ово питање одговарамо:

По чл. 6. закона о буџетима, буџет састављен и одобрен од стране одбора, не представља ништа све докле, докле га не одобри г. Министар финансија, као надлежан.

Отуда је и унето у закон оно наређење, које обухвата чл. 6. поменутога закона, да докле важи прошлогодишњи буџет и да ће се по њему и издатци чинити *а и прирез култи*.

Према томе, и буџет за ову годину, који је предвиђао плату председнику и писару по 500 динара, није био ништа све до дана одобрења односно до 25 марта, као дана пријема у општини, и зато плату председнику и деловођи треба издати до 1. марта, као дана разрешења, по прошлогодишњем буџету, без обзира што је они нису изузели пре свога разрешења, јер да је било новаца, или да су је они изузели, они би имали права изузети на разлог од 800 динара.

II.

„У чл. 118. закона о општинама јасно стоји, да у општинама преко 500 пунолетних грађана, плата деловођи не може бити мања од 720 динара.“

Према овако јасном законском наређењу, одбор је предвидео плату деловођи 720 дин. за

ову годину, пошто наша општина броји 700 пунолетних грађана, али г. Министар финансија одобравајући буџет, свео је плату деловође на 500 динара.

По моме нахођењу, овде могу бити само две могућности — или да је г. Министар финансије погазио закон, или да је тај закон укинут а ја то не знам.

Молим уредништво за потребно обавештење, као претплатнику листа и интересованом лицу.

— На ово питање одговарамо:

Чл. 118. закона о општинама није укидан и он важи и данас потпуно онако, како је написан.

Према томе, на први поглед изгледа, да је он повређен, кад је противно његовим одредбама о минимуму плате општ. деловођа, редуцирана плата испод 720 динара и у оној општини, која броји преко 700 пунолетних грађана.

Међутим, г. Министар је тако морао урадити из обзира нужности, јер није смео да одобри прирез већи од 50%, колико се по чл. 40 зак. о буџетима у опште може одобрити у једној општини, па је редуцирајући остале позиције, морао смањити и позицију на плату деловође.

Због тога, дакле, што су два закона у sukобу, морало је изаћи овако, те збиља изгледа да је погажен закон, кад се на ову ствар једнострано гледа.

III.

У распису г. Министра финансија, од 29. фебруара ове год. Пр.Бр. 6779, стоји, између осталог и ово:

„Порески одбор по тим пријавама донеће оцену за поједине радње о капиталу, обртну и тропковима. У друго што порески одбор не сме се упуштати. Изналажење приноса за разрез пореза дужност је одељења а не пореског одбора?“

Како смо до сада ми чланови Пореског одбора ценили и принос, то молим за обавештење, да ли овим расписом није окрњено право Пореског одбора?

— На ово питање одговарамо:

По измени тачке б. чл. 91. закона о непосредном порезу, од 29. априла 1902 год., Порески одбор не само да има права да оцењује и изналази принос код свију оних радња, које не подносе билансе, него је он једино и надлежан да то чини.

Према томе, више је него јасно, да горњи распис крњи једно право одбора, и преноси га на са свим друго тело.

Треба се обратити г. Министру и скренути му пажњу на ово, па ће он наредити исправку, јер је ово само случајно могло ући у распис, што је писац истога имао стари текст закона пред собом.

IV.

„По члану 122. закона о општинама, кад одбор стече уверење, да је председник општ. суда или кмет неуредан у дужности, или се одао порочном животу, или да му је владање у опште такво, да га чини недостојним за његово звање и т. д. Одбор га уклања од дужности, а за тим у року од 5—10 дана наређује нов избор.“

„Ако удаљени председник поново буде изабран, и његов се избор коначно утврди, суд

општински дужан је да нареди нов избор одборника у року од 8—15 дана.“

Из овога се не види, да ли овај последњи став чл. 122. важи и онда, кад је овакав случај био са кметом а не са председником — хоће ли се мењати одбор?

Моли се уредништво за потребно обавештење.

— На ово питање одговарамо:

Не може се извести разложен закључак, да је законодавац хтео да изједначи кмета са председником, јер њихов одношај према одбору није један исти.

Тако, председник општине уједно је и председник одбора, те су тако, упућени један на другог а заједнички рад, самим положајима.

Ако је сада, одношај председника и одборника ненормалан и затегнут, онда у опште не би могло бити заједничког рада, што би ометало општинске интересе.

Из тих узрока законодавац је одредио да се у случајевима поновног поверења, указаног председнику од стране народа, уклањају одборници.

Овакав, пак, случај не стоји кад је у питању кмет, који нема скоро ничега заједничког са одбором, те зато не би било разлога, да се одбор мења, ако би кмет био удаљен у смислу чл. 122, на после поново изабран.

V.

„Да ли су варошке општине ослобођене од кулчења по средњим и окружним друмовима, па ако јесу, то по коме закону?“

— На ово питање одговарамо:

По закону о сувоземним друмовима, они се праве снагом народа дотичног округа или среза — како буду друмови класифицирани по закону.

Од овога кулчења нису ослобођене варошке општине ни законом о сувоземним друмовима, нити пак, којим другим.

Стоји, готово, увек тај факат, да се њима даје најмања деоница, јер варошки грађани подносе много више на одржавање калдрме, него што то чине сељаци.

VI.

По чл. 2. т. 8. закона о таксама, онима који су сиротног стања дају се уверења, и она важе за годину дана.

Да ли се ово „за годину дана“ има разумети од дана издања уверења па за дванаест месеци, или само за ону календарску годину, у којој је уверење у опште издато?“

— На ово питање одговарамо:

Рок се уверењу рачуна од дана издања па у напред за годину дана, без обзира на то, да ли је календарска година истекла или не.

Свакако, законодавац је овај рок одређивао с обзиром на честе измене пореских терета, и кад год се утврди, да је неко лице појачало своју пореску стопу и пре рока, који закон предвиђа, па тако и задужено по пореским књигама, мора се одмах оспорити вредност овог уверења.

VII.

Питање о акцису механском, ми смо објаснили у прошлој години, у бр. 7 и 8 и сада према утврђеном правилу, нећемо одступити од истог и давати нова обавештења.

VIII.

Уредништву су стигла небројена питања, од стране општинских судова и општинских писара, о значају чл. 94, под б. закона о општинама и §. 4. полициске уредбе.

Како је уредништво поставило правило, да даје обавештења само по оним питањима, која нису службено објашњена, а овде је, међутим, то учињено расписом од 4. фебруара ове год., ПБр. 4124, то уредништво овим извештава све оне, који су се обратили, да оно не ће давати никакво обавештење по овоме, и да се за све нове нејасности обраћају, званично, претпостављеним властима.

СЛУЖБЕНЕ ОБЈАВЕ

ПОТЕРЕ

Михаило син Ристе Миленковић. — Краинчанића, из Власотинаца, решењем првостепеног суда лесковачког од 3. априла ове год., Бр. 6207, стављен је под поротни суд и притвор за крађу волова. Михаило има 30 год., омаленог је стаса, косе црне, лица округлог, очију граорастих, бркова црних, малих, уста умерених. Позивају се све полициске власти, да Михаила најживље потраже и нађеног спроведу првостепеном суду лесковачком, с позивом на Бр. 6414. УБр. 42498.

Алекса Марковић, Циганин, из П. Метковића, стар 21 год., средњег раста, црномањаст, бркова тек почелих, извршио је убијство и побегао. Са њиме је побегла и жена му Перса, стара 20 год., средњег раста црномањаста. Позивају се све полициске власти, да Алексе најживље потраже и нађеног спроведу начелнику среском у Шабац, с позивом на Бр. 3260. ИБр. 12702.

Милосаву Бубуловићу, из Јабуковца, ноћу између 9. и 10. ов. м-ца, украђена су два вола. Један је длаке бело-жуте, са жигом ж/4, стар 6 год., други је длаке црне, матор 6 год., са жигом и/4. Позивају се све полициске власти, да крађивце живо потраже и нађене спроведу начелнику среском у Јабуковац, с позивом на Бр. 3135. УБр. 12627.

Милану Вучковићу, тежаку, из Миљковца, 8 пр. м-ца, нестала је кобила са појате. Кобила је длаке доратасте, средње величине, стара 2½ год., цветаста и у леву задњу ногу чарапаста. Скреће се пажња свима полициским властима на ову покрађу. УБр. 12719.

Момчило Ристић, бив. контролор српског бродарског друштва, из Нове Вароши у Турској, стар 24 год., плав, раста високог, правилно развијен, бркова малих, одговара код првостепеног суда за град Београд за дело прављења и употребе лажне менице. Позивају се све полициске власти, да Момчила живо потраже и спроведу првостепеном суду за град Београд, с позивом на Бр. 9946. УБр. 12693.

Китан Петровић, земљодепац, из Мелова, среза пољаничког, извршио је убиство над Костом Ристићем, из истог места и побегао. Убица има 28 год., раста је средњег, у лицу црномањаст, брија се има мале црне бркове, у одељу

сукненом. У смислу чл. 2-ог закона о хватању и утамањивању хајдука, начелство округа врањског, позива Китана да се у року од 15 дана пријави најближој полициској власти, што ако у остављеном року не учини, биће оглашен за хајдука. УБр. 12702.

Ноћу, између 11. и 12. ов. м-ца, Драгомир Триповић, притвореник начелства округа ваљевског, пробио је апсану и побегао. Драгомир има 30 год., раста је високог, црномањаст у опште, бркова средњих, добро је развијен. Позивају се све полициске власти, да Драгомира живо потраже и нађеног спроведу начел. округа ваљевског, с позивом на Број 3969. УБр. 12796.

Никола Стошић, земљодепац из Гагинаца, среза пољаничког, извршио је убиство над Милошем Миленковићем из истог места и побегао. Убица има 46 год., раста је високог, у лицу црномањаст, очију црних, бркова танких, смеђих, косе смеђе и помало проседе, у одељу је сукненом. У смислу чл. 2-ог закона о хватању и утамањивању хајдука, начелство окр. врањског, позива Николу, који је већ годину дана у бегству да се у року од 15 дана пријави најближој полициској власти, што ако у остављеном року не учини, биће оглашен за хајдука. УБр. 12727.

Милан Младеновић, тежак из Саве Мораве, среза Пољаничког стар 19 год., раста средњег, дежмекаст, смеђ, носав, по изгледу доста кретенаст, побегао је 14. ов. м. из притвора среза Лесковачког. Позивају се све полициске власти, да Милана најживље потраже и нађеног спроведу начелнику среза Лесковачког, с позивом на Бр. 8412. УБр. 13142.

Милосав Стојадиновић и Стојан Ницић, решењем начелника среза Звничког Бр. 4241, стављени су под кривичну истрагу и притвор за дело из § 111, 113, 114 у вези § 132 крив. зак. Милосав има 45 год., раста је високог, сувоњав, црномањаст; Стојан има 30 год., у лицу црвен, бркова смеђих. Позивају се све полициске власти да Милосаву и Стојану, који су у бегству, живо потраже и нађене спроведу начелнику среза Звничког с позивом на Бр. 4242. Бр. 13110.

Милош Филиповић, из Близнака и Никола Илић, из Крепољина, среза Хомољског, осуђеници беогр. казног завода, побегли су 14. ов. м. у јутру са рада на државној ливади „Рамски рит“. Оба имају по 26 год., на себи носе осуђеничко одело. Позивају се све полициске власти, да Милоша и Николу најживље потраже, и нађене спроведу одељу казног завода у Љубичево с позивом на Бр. 1619. УБр. 13178.

Станко Н., столар, који живи две године у Љубешу, ноћу између 13. и 14. ов. м., у договору са Живком женом Мијајла Матића, из Љубеша, покрали су Михајла и побегли. Станко је раста малог, црномањаст у једно око хорав, стар 32 год. Живка је стара 40 год., средњег је раста, плавог лика; од покрађе однели су 100 динара у банкама, сукно, платно, мушке и женске кошуље и друге ствари. Позивају се све полициске власти, да Станка и Живку живо потраже, и нађене спроведу начелнику среском у Приловицу, с позивом на Бр. 3617. УБр. 13179.

Коста Благојевић, звани „Пуцац“, одбегли робијаш из Љубичева, који је био у притвору код начелника среза лепеничког, због

Ранија слика Костина

опасне крађе, ноћу између 11. и 12. ов. м-ца, разбио је апсану и побегао. Коста има 24 год., раста је средњег, косе смеђе, бркова малих,

Садашња слика Костина

очију зелених, чеља мала, говори кроз нос. Позивају се све полициске и општинске власти, да Косту најживље потраже, и нађеног спроведу начелнику среза лепеничког, с позивом на Бр. 7953. УБр. 12787.

Сарадник нашега листа г. Душан Ђ. Алимпић, досадањи вршилац дужности члана Управе града Београда, Указом Њ. В. Краља, утврђен је за члана исте Управе. Честитамо му.

У овом броју донели смо три указа полициска. У идућем донећемо указ о разметању среских начелника.